

Jaarboek Weidevogels 2007

Jaarboek Weidevogels 2007

1. Kenniscentrum Weidevogels van start	4	4. De weidevogels in de middelpolder. Werkt het reservaat als laatste Bolwerk?	20
1.1 Draagvlak	4	4.1 Reservaatgebieden en weidevogels	20
1.2 Het Deskundigenteam Weidevogels	5	4.2 De Middelpolder	21
1.3 Aan de slag	5	4.3 Trends in het reservaatgebied	21
1.4 Bindende kracht	6	4.4 Weidevogelkwaliteit	22
 		4.5 Ruimtelijke ontwikkelingen in de Middelpolder	23
2. Het provinciaal weidevogelmeetnet in 2007	7	4.6 Weidevogels in de Middelpolder: reservaat als bolwerk?	24
2.1 Het weidevogelmeetnet in Noord-Holland	7	 	
2.2 Aantallen broedparen in 2007	7	5. De vrijwillige weidevogelbescherming staat open voor vernieuwing	26
2.3 Aantalsontwikkelingen van 1990 tot en met 2007	8	5.1 De coördinatie	26
2.4 Natuurgebieden en agrarische gebieden; de verschillen	10	5.2 Weidevogelbescherming in cijfers	27
2.5 Samenvattend: elk jaar minder weidevogels	12	5.3 Het uitzonderlijke weidevogelbeschermingsseizoen 2007	27
2.6 Literatuur	12	5.4 Weidevogelbescherming op twee bedrijven in de Starnmeer en de Markerpolder	31
 		5.5 De gebiedsgerichte aanpak	32
3. Provinciaal weidevogelonderzoek in de regio Amstel-, Gooien Vechtstreek	13	5.6 Proefproject met vossenraster in Assendelft	32
3.1 Inleiding	13	5.7 Ronde Hoep 2007: mozaïekbeheer bewijst zijn waarde	32
3.2 De werkwijze	13	5.8 Overzichten vrijwilligers, bedrijven, hectaren, legsels, beschermingsactiviteiten en weidevogelbeschermingsgroepen in Noord-Holland	34
3.3 De vraagstelling	14	 	
3.4 Resultaten in aantallen en dichtheden	14	6. Landschap Noord-Holland in overlegstructuren	38
3.5 Trends	16		
3.6 Literatuur	18		
Hoeveel weidevogels broeden er in Noord-Holland?	19		

Landje van Geijssel bij Ouderkerk aan de Amstel.

Voorwoord

Zorg voor ons landschap

DAT DOEN WE SAMEN

Weidevogels staan volop in de aandacht. Niet alleen bij de politiek en de beleidsmakers, maar ook bij de vele boeren, vrijwilligers en de terreinbeherende organisaties die een cruciale rol spelen in de zorg voor onze weidevogels.

Duidelijk is dat het in het algemeen nog niet goed gaat met de weidevogels, hoewel hier en daar ook lichtpuntjes te zien zijn. We zullen met zijn allen echt alle zeilen bij moeten zetten om het tij te keren.

Voor u ligt het Jaarboek Weidevogels 2007. Het Kenniscentrum Weidevogels brengt hiermee verslag uit over de toestand van de weidevogels in de provincie Noord-Holland. We willen u bijpraten over onderzoek dat afgelopen jaar is gedaan en over allerlei inspanningen die veel mensen en organisaties met enthousiasme en passie verrichten om de weidevogels in Noord-Holland te behouden.

Een belangrijke vraag is altijd: hoe is het de weidevogels het afgelopen jaar vergaan? Het voorjaar 2007 was weer bijzonder. Door de warme en

droge start hadden de kieviten zich al vroeg gevestigd en het eerste ei werd al op 8 maart in de Zeevang gemeld. Door de droogte en de slechte voedselbeschikbaarheid is het voor de grutto en de scholekster een slecht jaar geworden. De condities waren blijkaar zo slecht dat een gekleurde grutto die in het voorjaar zich in Nederland had gevestigd, al in mei in Afrika werd teruggemeld. Belangrijke vinger aan de pols in Noord-Holland is het Provinciale Meetnet Weidevogels. In het meetnet zijn gebieden opgenomen die al vanaf 1990 jaarlijks worden geteld. De resultaten geven aan dat de meeste soorten weidevogels gestaag achteruitgaan. In de Vechtstreek en Amstelland heeft een gebiedsdekkende inventarisatie plaatsgevonden. De resultaten geven aan dat met name de Vechtstreek aan belang voor weidevogels heeft ingeboet. In Amstelland vinden we nog belangrijke weidevogelconcentraties in de Ronde Hoep, Middelpolder en Bovenkerkerpolder. In de Middelpolder heeft de afdeling Onderzoek een speciale analyse uitgevoerd om het belang van de openheid van de pol-

der en de verspreiding van de weidevogels in beeld te brengen.

Een belangrijk en heugelijk feit is dat het Kenniscentrum Weidevogels in 2007 van start is gegaan. De organisaties die zich met weidevogelbeheer bezighouden, steunen nut en noodzaak van een dergelijk kenniscentrum en werken er samen. Het kenniscentrum gaat een belangrijke rol vervullen bij het ontrafelen van meningen en feiten. Daarnaast zal het de beschikbare informatie over weidevogels zo toegankelijk mogelijk maken. Naast het praktische werk op het gebied van weidevogelonderzoek, nest- en pullenbescherming samen met heel veel vrijwilligers en het praktische terreinbeheer, zet Landschap Noord-Holland zich enthousiast in om zowel provinciaal als landelijk maximaal bij te dragen aan een goed beleid voor duurzaam weidevogelbeheer.

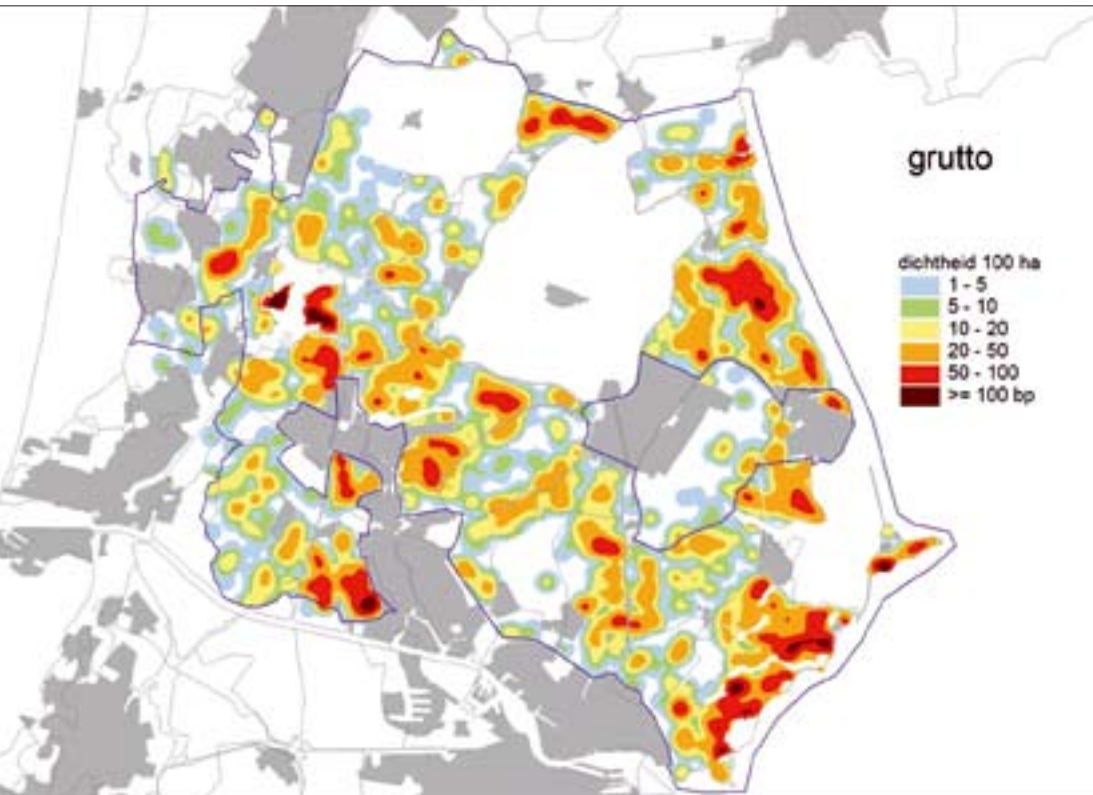
De provincie Noord-Holland heeft via de Kwaliteitsimpuls 2007 geïnvesteerd in de verbetering van de kwaliteit van de natuurgebieden in Laag Holland.

Dat zal in 2008 een vervolg krijgen. Via de impuls gelden werken vele Agrarische Natuurverenigingen en Terrein Beherende Organisaties samen om het weidevogelbeheer te verbeteren. Zij hebben voortvarend voor 2008 hun plannen bij de provincie ingediend. TBO's, ANV's vrijwilligers en boeren werken hierbij goed samen. Die samenwerking is een belangrijke sleutel voor het behoud van de weidevogels.

Met dit jaarboek geven wij in vogelvlucht een terugblik op een bewogen weidevogeljaar. Ik hoop dat het jaarboek nog meer mensen enthousiast maakt voor de bescherming en het behoud van onze weidevogels. De resultaten van het onderzoek wijzen erop dat als we de omstandigheden voor de vogels verbeteren, ze behouden kunnen worden. Als we het met zijn allen echt willen, kan het en kunnen we nog heel lang genieten van het zien en horen van de weidevogels in het voorjaar.

Jan Kuiper,
Directeur Landschap Noord-Holland

1 Kenniscentrum Weidevogels van start Frank Visbeen

Met een nieuwe rekenmethode die de gebiedsdichtheid wordt genoemd kunnen de dichtheden van weidevogels in kaart worden gebracht. Hierboven is de gebiedsdichtheid van de grutto in Laag Holland afgebeeld.

De start van het Kenniscentrum Weidevogels in Noord-Holland is een belangrijke mijlpaal in de samenwerking tussen alle organisaties die zich in Noord-Holland met weidevogels bezig houden. De weidevogelproblematiek staat hoog op de agenda en de laatste jaren is er veel onderzoek geweest. Die gegevens en alles wat al eerder is onderzocht, alle tellingen en ervaringen zullen op één punt worden samengebracht, het Kenniscentrum (KC). Het Kenniscentrum is gehuisvest bij Landschap Noord-Holland.

1.1 Draagvlak

Het afgelopen jaar heeft Landschap Noord-Holland op verzoek van de Gedeputeerde Albert Moens onderzocht in hoeverre een Kenniscentrum Weidevogels bij de verschillende doelgroepen haalbaar en gewenst is. Uitgangspunt hierbij is dat het idee van een dergelijk centrum samen met de andere organisaties wordt uitgewerkt en dat het Kenniscentrum kan rekenen op draagvlak. Na een eerste verkenningen heeft

Landschap Noord-Holland in het voorjaar van 2007 een workshop georganiseerd met de direct betrokkenen.

De volgende organisaties waren hier aanwezig: LTO, ANV Waterland, Natuurlijk Platteland West, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland en Milieufederatie Noord-Holland. Zij onderschreven allen het idee van een kenniscentrum dat alle informatie moet gaan ontsluiten. Alle organisaties erkennen dat de discussie over weidevogels over feiten moet gaan en niet over meningen.

Al die partijen hebben behoefte aan gedeelde en breed gedragen kennis. Kennisvergaring en kennisdelen zijn belangrijke voorwaarden om weidevogelbeheer tot een succes te maken. In samenwerking met de partijen en het Provinciaal Deskundigenteam Weidevogels is vervolgens het plan van aanpak voor een Kenniscentrum uitgewerkt. Centraal in de uitwerking is dat het Kenniscentrum de bestaande informatie en kennis over weidevogels en het beheer in Noord-Holland ontsluit en daarnaast onderzoek uitvoert, initieert, bevordert en begeleidt, gegevens analyseert en adviezen geeft met als doel om zo een bijdrage te leveren aan een gemeenschappelijke visie op de weidevogels en duurzaam behoud en ontwikkeling van weidevogels in Noord-Holland.

Alle partijen onderschrijven dat het Kenniscentrum een onafhankelijke positie moet hebben waarin zij gevraagd en ongevraagd op grond van haar kennis adviezen kan geven. Aan de andere kant wil het Kenniscentrum dat de organisaties zich thuis en vertrouwd moeten voelen in het Kenniscentrum. Voor het draagvlak van het Kenniscentrum is namelijk de betrokkenheid van de organisaties die zich met weidevogelbeheer bezighouden belangrijk.

Het Kenniscentrum heeft die betrokkenheid geborgd door de vertegenwoordigers van de Terrein Beherende Organisaties, NPW en de Milieufederatie Noord-Holland blijvend te betrekken bij de activiteiten en de programmering van het Kenniscentrum. Duidelijk is dat bij advisering de verantwoordelijk ligt bij het Kenniscentrum. Op belangrijke actuele thema's zal afhankelijk van de vraag van opdrachtgever een speciale begeleidingscommissie gevormd kunnen worden van de betrokken partijen.

1.2 Het Deskundigenteam Weidevogels

Het Deskundigenteam weidevogels is een initiatief van de Provincie Noord-Holland met als belangrijk doel dat de weidevogelbeherende organisaties kennis delen en dat de discussie over weidevogels

over feiten gaat en niet over meningen. Het Deskundigenteam heeft de afgelopen jaren bewezen een rol te kunnen spelen in onderzoek, kennisuitwisseling en advisering. Het Kenniscentrum zal die rol in 2008 overnemen en verbreden.

1.3 Aan de slag

Het Kenniscentrum is geen praatclub maar wil actief een bijdrage leveren aan kennisontsluiting en onderzoek. Het Kenniscentrum heeft afgelopen zomer haar eerste rapport 'Weidevogels in Noord-Holland, het jaar 2006 in beeld' uitgebracht. In dit rapport is uitgebreid verslag gedaan over de stand van de weidevogels in Noord-Holland. Belangrijke kerncijfers van de weidevogels zijn gepresenteerd uit het Provinciale Weidevogelmeetnet zoals de jaarcijfers 2006 en de trends vanaf 1990. Daaruit blijkt dat er ieder jaar minder weidevogels zijn en dat alleen de krakeend en tureluur toenemen.

Verder is verslag gedaan van een uniek samenwerkingsproject in Laag Holland waar in 2006 gebiedsdekkend op 30.000 hectare onderzoek is gedaan aan de weidevogels. Dit onderzoek kon alleen plaatsvinden doordat de ANV's Waterland en Tussen IJ en Dijken, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschap Noord-Holland en de provincie de

Beweidning is belangrijk voor weidevogelbeheer.

handen in een hebben geslagen voor dit gezamenlijke initiatief.

Het onderzoek heeft resultaten opgeleverd voor alle individuele partijen zoals de SAN-monitoring en heeft tevens tot waardevolle analyses geleid zoals waar de stabiele weidevogelpopulaties in Laag Holland voorkomen en welke factoren daar een rol in spelen. Vooral die analyses leveren een bijdrage aan voorstellen voor verbeteringen in het beheer. Een uitgebreide rapportage en analyse van dit onderzoek zal in het voorjaar van 2008 verschijnen.

Naast het ontsluiten van gegevens is er behoefte aan advies over weidevogels. Veel gemeenten zijn bijvoorbeeld betrokken met hun open buitengebied waar weidevogels voorkomen. Een van de vele vragen die het Kenniscentrum van gemeenten krijgt of ontwikkelingen in het buitengebied negatieve effecten zouden kunnen hebben voor die weidevogels. Het Kenniscentrum Weidevogels kan op basis van gegevens van weidevogels en langjarig onderzoek in veel gevallen objectief antwoord geven op die vraag. Op verzoek van de gemeente Waterland heeft het Kenniscentrum advies gegeven over de vestiging van een melkveebedrijf op het zeer weidevogelrijke Marken. Daarnaast heeft het Kenniscentrum de gemeente de Graft-De Rijp advies gegeven over de mogelijkheid die het bestemmingplan geeft om agrarische

bouwstedes mogelijk te maken in De Polder Graftermeer en het effect op weidevogels.

Een aantal belangrijke weidevogelgebieden in Laag Holland zijn eveneens aangewezen als Natura 2000 gebied en vallen dus onder de regelgeving van de Natuurbeschermingswet. In enkele van die gebieden zijn plannen voor ondermeer het bouwen van stallen en/of aanleg van beheerpaden en/of aanleg van nieuwe dammen. Het Kenniscentrum kan advies geven over het directe effect en/of het lange termijn effect van deze investeringen op de weidevogels. In dit kader heeft het Kenniscentrum de provincie advies gegeven over verschillende inrichtingsmaatregelen in de Eilandspolder in relatie tot de Natura 2000 kwaliteiten, waar de grutto ook onder valt.

De komende jaren verwacht het Kenniscentrum nog meer vragen op het gebied van weidevogels, de inrichting van de weidevogelgebieden en de ruimtelijke ordening.

1.4 Bindende kracht

Het Kenniscentrum Weidevogels wil het centrum in Noord-Holland zijn voor alle organisaties, vrijwilligers en boeren die in Noord-Holland met weidevogelbeheer bezig zijn. De komende jaren zijn van belang in de ontwikkeling van

de weidevogelstand. Landelijk is de ambitie uitgesproken om de stand van de weidevogels te stabiliseren en zelfs weer te laten groeien. Verschillende partijen willen die verantwoordelijkheid op zich nemen.

De provincie is verantwoordelijk voor het opstellen van nieuw beleid en de herziening van Programma Beheer. Vanuit dat gemeenschappelijke belang wil het Kenniscentrum Weidevogels een belangrijke rol spelen in onderzoek, kennisuitwisseling en advisering.

kenniscentrum
weidevogels

2 Het provinciaal weidevogelmeetnet in 2007 Kees Scharringa en Ron van 't Veer

Het weidevogelmeetnet Noord-Holland is één van de oudste in ons land.

Vanaf 1987 zijn in 51 proefvlakken elk jaar de weidevogels geteld.

In 2007 bestond het dus 21 jaar.

Het werk aan het weidevogelmeetnet wordt uitgevoerd door Landschap Noord-Holland, in opdracht van de Provincie.

2.1 Het weidevogelmeetnet in Noord-Holland

Het Noord-Hollandse meetnet maakt onderdeel uit van het landelijke net binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De coördinatie van dit onderdeel van het NEM berust bij SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Tot en met 2004 bestond het weidevogelmeetnet uit 51 proefvlakken, verspreid over de provincie en bedroeg de totale oppervlakte ruim 2.500 hectare. In 2005 zijn 22 nieuwe proefvlakken toegevoegd. Thans bestaat het uit 73 proefvlakken met een gezamenlijke oppervlakte van ruim 4.200 hectare.

Zie voor de ligging figuur 2.1.

2.2 Aantallen broedparen in 2007

In 2007 zijn binnen het meetnet bijna 4.163 broedparen/territoria van weidevogels vastgesteld. Dat komt neer op gemiddeld bijna 98 broedparen/territoria per 100 hectare cultuurland.

De kievit is de meest talrijke soort, op de voet gevolgd door de grutto. Tureluur en scholekster volgen op enig afstand. Zie tabel 2.1. De scholekster was tot vorig jaar in het meetnet talrijker dan de tureluur. Dit jaar 'wint' de tureluur nipt.

De krakeend is de meest talrijke eend onder de weidevogels. Deze 'succes-soort' is de laatste jaren sterk in opmars en laat tegenwoordig slobbeend en kuifeend achter zich.

De dichtheden van grutto en tureluur zijn nog betrekkelijk hoog en worden vooral opgeschroefd door de grote aantallen broedparen in het veenweidegebied van het Nationaal Landschap Laag Holland. In dit gebied, dat ligt tussen de lijn Alkmaar-Hoorn en het Noordzeekanaal, komen beide soorten in hoge dichtheden voor. De dichtheden van de overige weidevogelsoorten zijn lager en worden minder bepaald door de goede broedgebieden in Laag Holland.

In het meetnet komt een aantal soorten slechts in beperkt aantal en of slechts in enkele proefvlakken voor. Deze zijn in tabel 2.1 samengevat onder 'overige

Figuur 2.1

Weidevogelmeetnet in Noord-Holland in 2007

- agrarisch gebied
- natuurgebied

Tabel 2.1

Aantal broedparen/territoria en dichtheid per 100 hectare van de belangrijkste soorten in het weidevogelmeet in 2007 (73 proefvakken).

Tevens is in procenten het verschil met 2006 aangegeven.

soort	aantal	dichtheid	verschil met 2006 (in %)
kievit	1285	30	- 14
grutto	988	23	- 11
tureluur	506	12	- 8
scholekster	500	12	- 15
krakeend	267	6,3	- 4
kuifeend	116	3,7	- 18
veldleeuwerik	113	2,7	- 4
slobbeend	102	2,4	- 27
graspieper	77	1,8	
gele kwikstaart	53	1,2	
overige soorten	156		
alle soorten	4.163	97,6	- 10

In 2007 broedde ongeveer 20% meer tureluurs in het meetnet dan in 1990.

soorten'. Hiertoe behoren visdief (91), kluut (56), zomertaling (5), watersnip (3) en kemphen (1). De getallen tussen haakjes zijn de aantallen broedparen of territoria.

Vergeleken met 2006 is het totaal aantal getelde weidevogels in 2007 maar liefst 10% lager. De grootste bijdrage aan dit verschil wordt geleverd door de lagere aantallen van Kievit en grutto. Opmerkelijk is dat de aantallen van alle algemenere soorten, zelfs van de krakeend, in 2007 lager zijn dan in 2006. Waren er inderdaad zoveel minder vogels in 2007 of was er iets anders aan de hand? Om deze vraag te kunnen beantwoorden moeten terug naar de basis. Voor de steltlopers en eenden worden de broedparen/territoria vastgesteld op grond van ten minste twee waarnemingen in de goede periode. Als bijvoorbeeld veel vogels 'verdwijnen' tussen twee tellingen, wordt het aantal broedparen lager. Er blijven dan veel 'eenmalige' waarnemingen over. Als we kijken naar de aantallen tijdens de eerste telronde in de eerste helft van april, dan blijkt dat er van scholtekster, grutto en tureluur in 2007 zelfs meer vogels aanwezig waren dan in 2006. Voor Kievit was dit ongeveer gelijk. Echter tijdens de beide volgende telronden tussen half april tot half mei, liggen de aantallen van deze vier soorten steltlopers in 2007 10% tot 25% lager dan in 2006.

Kennelijk zijn er veel vogels tussen half april en half mei verdwenen of vertoonden zij geen broedactiviteiten meer. Je ziet dan bijvoorbeeld wel scholteksters en grutto's, maar in groepen.

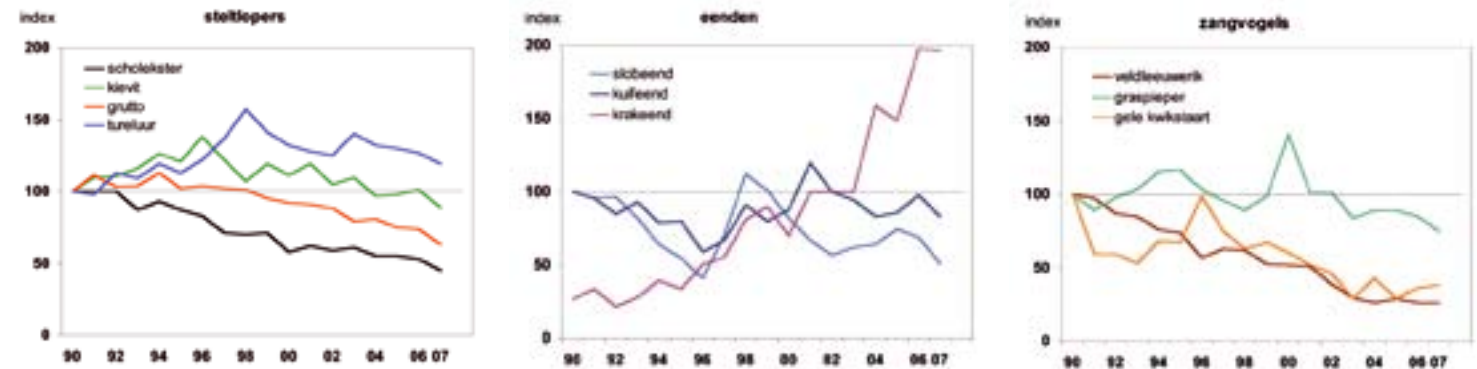
De oorzaak van dit fenomeen is zonder twijfel de extreme droogte tussen eind maart en begin mei. Hierdoor zijn veel weidevogels niet tot broeden overgegaan, waarschijnlijk door voedselgebrek. Voor onze belangrijkste weidevogel, de grutto, betekent het dat er in 2007 maar weinig jongen zijn geproduceerd. Dit voorspelt niet veel goeds voor de komende jaren.

Voor de kuifeend geldt in grote lijnen hetzelfde als voor de steltlopers. Van de slobbeend waren de aantallen van alle telronden in 2007 lager dan in 2006.

2.3 Aantalsontwikkelingen van 1990 tot en met 2007

Het weidevogelmeetnet is gestart in 1987. Het ligt dan voor de hand om Aantalsontwikkelingen te berekenen over de gehele periode van 21 jaar. In dit overzicht wordt echter 1990 als basisjaar genomen, omdat er in de eerste jaren enkele aanpassingen in de methodiek zijn doorgevoerd. Hierdoor zijn de cijfers van 1987 tot 1989 voor de belangrijkste soorten minder goed vergelijkbaar met die van latere jaren. Voor de lange-termijn-

analyses zijn overigens alleen de aantalsontwikkelingen binnen de 51 oorspronkelijke proefvlakken gebruikt. De 22 in 2005 toegevoegde proefvlakken zijn voor dit overzicht buiten beschouwing gelaten. Figuur 2.2 geeft de (ongewogen) trend van tien soorten weidevogels in het Noord-Hollandse meetnet, verdeeld over drie grafieken: steltlopers, eenden en zangvogels. De trends (dat zijn de indexen, waarbij de aantallen in 1990 de 100-percentbasis vormen) zijn berekend met het programma TRIM van het CBS (Pannekoek en Van Strien 2001).

Figuur 2.2
Aantalsontwikkeling (geïndexeerd, 1990 = 100) van tien soorten weidevogels in het weidevogelmeetnet Noord-Holland 1990-2007. Bij de krakeend is het basisjaar 2001 = 100

Aantalsontwikkelingen van de afzonderlijke soorten

Scholekster

De soort neemt gemiddeld met 4% per jaar af. Het aantal scholeksters in het meetnet bedraagt in 2007 minder dan de helft van het aantal in 1990. De voortdurende afname wordt vooral toegeschreven aan voedselproblemen in het Waddengebied, waar 'onze' vogels overwinteren.

Kievit

Tussen 1990 en 1996 neemt kievit aanvankelijk toe, daarna neemt de soort weer af. In 2007 duikt het aantal kieviten voor het eerst onder de 'nullijn'. De recente afname wordt onder andere beïnvloed door veranderingen in het klimaat en een onge-

schikte graslandstructuur tijdens de broeden- en kuientijd. (Both et al., 2005) Een te dichte graslandvegetatie en een sterk vervroegde maaidatum blijken ongunstig te zijn.

Grutto

Tot 1998 is er sprake van een lichte afname. Na 1998 gaat het ronduit slecht met de soort. De gemiddelde jaarlijkse afname bedraagt vanaf dat moment 4%. Het aantal grutto's in het meetnet is in 2007 nog maar 63% van het aantal in 1990. De achteruitgang speelt zich ook af op landelijk niveau: de trends van het Noord-Hollandse en het landelijke meetnet vertonen een grote gelijkenis.

Tureluur

Tot aan 1998 vertoont deze soort een

opmerkelijke toename. Vanaf dat jaar neemt de soort weer iets af. Per saldo kan echter wel geconcludeerd worden dat er in 2007 ongeveer 20% meer tureluurs in het meetnet broedden dan in 1990.

Slobbeend

Deze soort vertoont wat men noemt een 'jojo-trendlijn', met een diep dal in 1996 en een sterke piek in 1998. Over de gehele periode gemeten is er sprake van een achteruitgang. Anno 2007 is het aantal slobbeenden in het meetnet ongeveer 50% lager dan in 1990.

Kuifeend

De trendlijn van deze soort vertoont enige gelijkenis met die van de slobbeend.

Het dal is wat minder uitgesproken en de daarop volgende toename is minder groot en beslaat een langere periode. Na 2001 nemen de aantallen weer af. Over de gehele periode is in Noord-Holland echter geen duidelijke trend waarneembaar: het aantal kuifeenden in het meetnet is in 2007 iets lager dan in 1990.

Krakeend

De trend van de krakeend staat in het teken van groei. Over de gehele periode neemt de soort per jaar gemiddeld met ongeveer 13% toe. Het huidige aantal in het meetnet is ruim zeven maal hoger dan in 1990. Als de huidige trend zich voortzet, zal het aantal krakeenden binnen vijf tot zes jaar verdubbeld zijn.

Ook de graspieper vertoont een duidelijk afnemende trend in Noord-Holland.

Veldleeuwerik

Deze soort is het nationale zorgenkindje onder de weidevogels. Tussen 1990 en 2007 is het aantal veldleeuweriken in het meetnet met 75% gedaald. Het aantal proefvlakken waar de soort werd vastgesteld daalde van 48 in 1990 naar 17 in 2007. Een lichtpuntje is misschien dat het aantal veldleeuweriken in het meetnet zich enigszins lijkt te stabiliseren.

Graspieper

De aantallen fluctueren en vertonen de laatste jaren een duidelijk afnemende trend. Het aantal in 2007 ligt 25% lager dan dat in 1990. De landelijke trend fluctueert veel minder, want die wordt gedempt door grotere aantallen, maar vertoont wel dezelfde tendens.

Gele kwikstaart

Net als bij de graspieper fluctueren de aantallen, maar er is een duidelijke negatieve trend. In 2007 bedraagt het aantal nog maar ongeveer 40% van het aantal in 1990. Net als bij de veldleeuwerik lijken de aantallen zich de laatste jaren te stabiliseren.

2.4 Natuurgebieden en agrarische gebieden; de verschillen

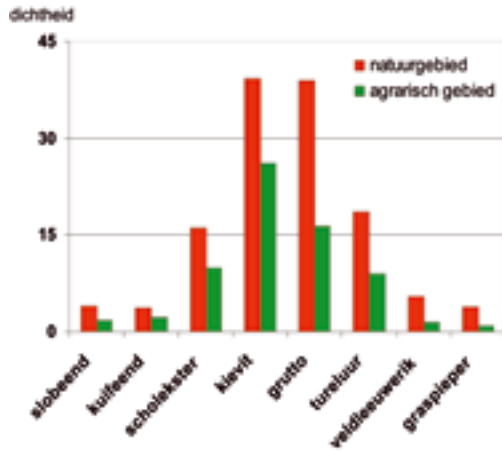
Vorig jaar brachten wij de verschillen in trends tussen de proefvlakken binnen en

buiten het Nationaal Landschap Laag Holland in beeld. Nu willen wij hetzelfde doen voor 22 proefvlakken in natuurgebieden en 51 in agrarische gebieden. Zie voor de ligging van de beide typen proefvlakken figuur 2.1.

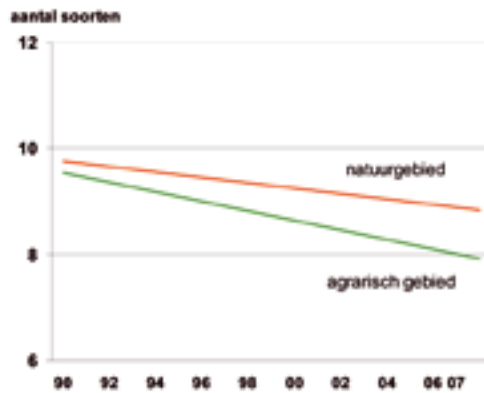
Het belangrijkste verschil tussen beide categorieën proefvlakken is het verschil in gemiddelde dichtheid. In de natuurgebieden broeden bijna twee maal zoveel weidevogels als in de agrarische gebieden: 145 tegen 77 broedparen per 100 hectare.

Figuur 2.3 geeft de gemiddelde dichtheid van negen soorten weidevogels in beide categorieën gebieden. De meest uitgesproken verschillen vinden we bij veldleeuwerik en graspieper, gevolgd door grutto en tureluur. Van alle soorten is de gemiddelde dichtheid in natuurgebieden hoger dan in agrarische gebieden, met uitzondering van de gele kwikstaart. Bij die soort is het juist omgekeerd. Dat is logisch want de soort broedt binnen het Noord-Hollandse meetnet vooral op bouwlandpercelen en die komen vrijwel niet voor in de proefvlakken in de natuurgebieden.

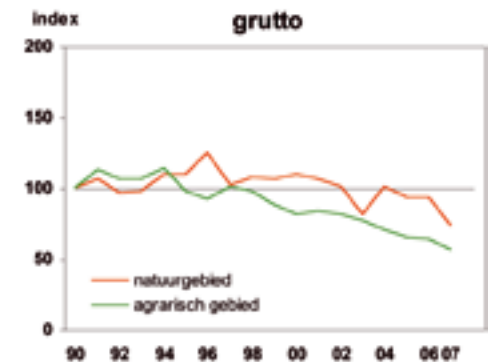
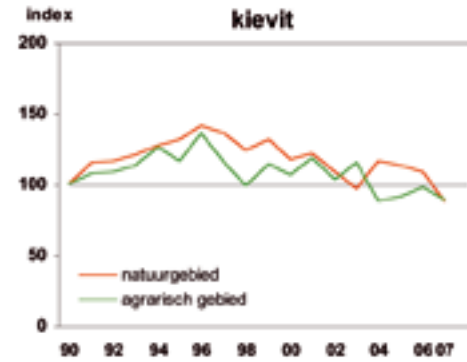
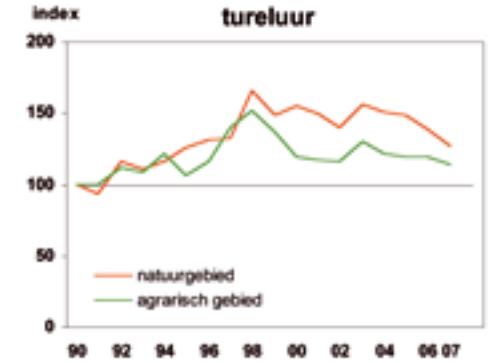
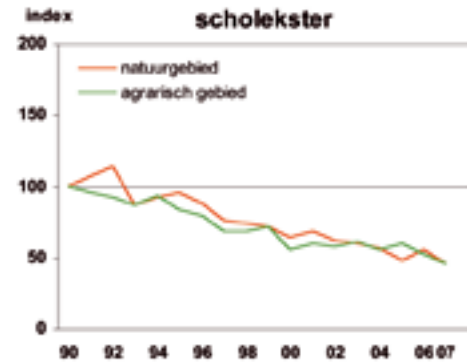
In figuur 2.4 zijn de trends van scholekster, Kievit, grutto en tureluur weergegeven in natuurgebieden en in agrarische gebieden. Het is misschien een minder leuke boodschap, maar er zijn bij deze vier soorten weinig verschillen tussen

Figuur 2.3
Dichtheid (aantal broedparen per 100 hectare) in de proefvlakken in natuurgebied (22) en in agrarisch gebied (51) in 2007.

Figuur 2.5
Ontwikkeling van het gemiddeld aantal soorten weidevogels per proefvlak (totaal soorten = 14) in natuurgebieden en in agrarische gebieden.

Figuur 2.4
Aantalsontwikkeling (geïndexeerd, 1990 = 100) van scholekster, kievit, grutto en tureluur in het weidevogelmeetnet Noord-Holland 1990-2007, in natuurgebieden en in agrarische gebieden.

Het aantal grutto's neemt jaarlijks 4% af in Noord-Holland.

beide categorieën. Bij scholekster en kievit is het trendverloop nagenoeg identiek. Bij grutto en tureluur is het trendverloop tot rond 2000 wat gunstiger voor de natuurgebieden, echter de laatste jaren is de trend bij beide soorten negatiever in de natuurgebieden dan in de agrarische gebieden.

Tot slot is er ook gekeken naar de trend in het gemiddeld aantal soorten per proefvlak in beide categorieën. Zie figuur 2.5 (blz.11). Zowel in de natuurgebieden als in de agrarische gebieden neemt het aantal soorten af, zij het dat de afname in de natuurgebieden minder snel verloopt. In natuurgebieden broeden thans gemiddeld ongeveer negen soorten weidevogels per proefvlak, in agrarische gebieden gemiddeld ongeveer acht soorten.

2.5 Samenvattend: elk jaar minder weidevogels

Samengevat kan geconcludeerd worden dat 2007 een zeer slecht jaar was voor weidevogels, vooral door de extreme droogte in april en dat weidevogels nog steeds in aantal achteruitgaan. In de periode 1990-2000 is het totaal aantal weidevogels in het meetnet jaarlijks gemiddeld met minder dan 1% afgenomen. Met andere woorden: de afname van sommige soorten wordt gecompenseerd door de toename van andere soorten (krakeend

en tureluur). Na 2000 gaat dat niet meer op. Er is nu een jaarlijkse afname van 3%. In de periode 1990-2000 gaan vier van de tien algemenere soorten in aantal achteruit: scholekster, grutto, veldleeuwerik en gele kwikstaart. Krakeend en tureluur nemen toe en de overige vier soorten vertonen geen duidelijke trend. Zie figuur 2.2 (blz.9). Voor de periode 2000-2007 is de situatie beduidend negatiever. In die periode is de trend bij acht soorten licht tot sterk negatief. De enige lichtpuntjes zijn dat de aantallen van de kuifeend stabiel lijken en dat de toename van de krakeend onverminderd voortgaat. Het meest alarmerend is zonder twijfel dat de trend van grutto en tureluur in natuurgebieden net zo negatief, of zelfs nog iets negatiever lijkt dan in agrarische gebieden. Dat geeft te denken voor de toekomst.

2.6 Literatuur

Pannekoek, J. en A. van Strien, 2001. TRIM 3 Manual. (Trends and Indices for Monitoring data). Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.

Both C., Piersma T. & Roodbergen S.P., 2005. Climate change explains much of the 20th century advance in laying date of Northern Lapwing *Vanellus vanellus* in The Netherlands. *Ardea* 93(1): 79-88.

3

Provinciaal weidevogelonderzoek in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek

Kees Scharringa en Ron van 't Veer

In 2005 verschenen alarmerende berichten over een snelle teruggang van weidevogels in Noord-Holland. Naar aanleiding hiervan ontstond de behoefte om zo snel mogelijk de actuele weidevogelstand in Noord-Holland in beeld te brengen.

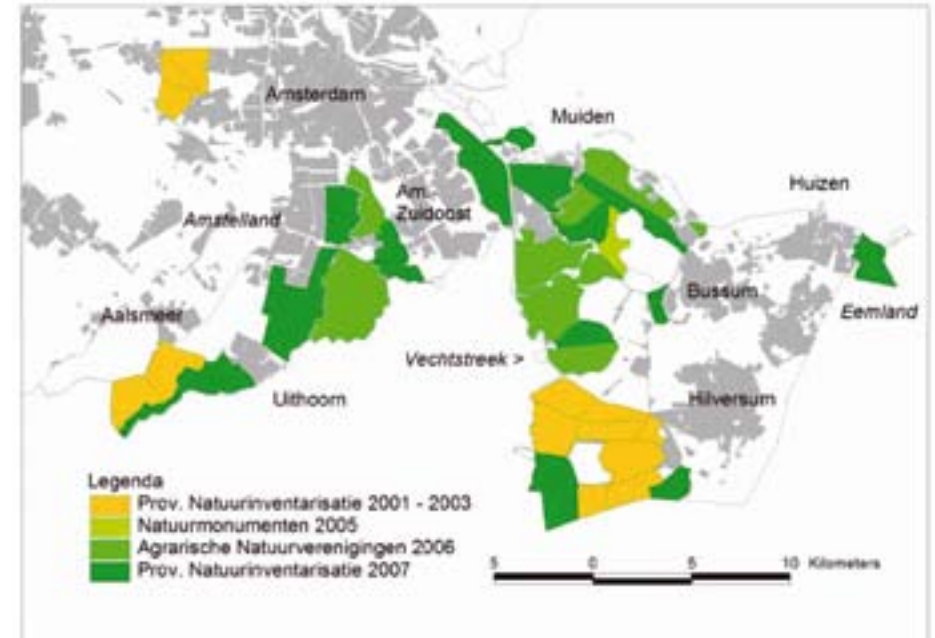
3.1 Inleiding

Door een unieke samenwerking tussen Provincie, reservaatbeheerders en agrarische natuurverenigingen was het mogelijk in 2006 de graslanden van Laag Holland, het belangrijkste weidevogelgebied in Noord-Holland, in één keer in kaart te brengen. In datzelfde jaar werden door agrarische natuurverenigingen in andere delen van onze provincie weidevogels geteld voor de verplichte monitor van gebieden met weidevogelcontracten van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) van het Programma Beheer. In 2006 werden hiervoor delen van Amstelland en de Vechtstreek in kaart gebracht door de agrarische natuurverenigingen De Amstel en Vechtvallei. Het veldwerk voor deze monitor werd uitgevoerd door de ecologische adviesbureaus Natuurbeleven en Altenburg & Wymenga. In 2007 zijn in opdracht van de provincie en onder regie van Landschap Noord-

Holland de overige weidevogelgebieden in kaart gebracht, in Amstelland, in de Vechtstreek en in het Noord-Hollandse deel van Eemland. Het veldwerk voor deze inventarisatie is uitgevoerd door het ecologisch adviesbureau Van der Goes & Groot. Zie voor een overzicht van de getelde gebieden figuur 3.1.

3.2 De werkwijze

In 2006 en 2007 is het overgrote deel van het cultuurland in Amstelland, de Vechtstreek en Eemland geïnventariseerd op weidevogels. Het gegevensbestand is aangevuld met gegevens van de Provinciale Natuurinventarisatie uit 2001 van de polders ten westen van Amsterdam en de Zuider Legmeerpolder bij Aalsmeer, en uit 2003 van Loosdrecht en Kortenhoef. Deze oudere gegevens vormen slechts een klein deel van het gegevensbestand, ongeveer 10%. Verder zijn gegevens gebruikt van Natuurmonumenten uit 2005 van de bufferzone Naardemeer. Hierdoor kunnen we een goed beeld schetsen van het voorkomen van weidevogels in deze gebieden die sinds kort onderdeel uitmaken van de nieuwe ILG* -regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek. Alle inventarisaties zijn verricht volgens de SOVON-methode van territoriumkartering. Hierbij worden tijdens vijf bezoeken, lettend op het gedrag van de vogels,

Figuur 3.1
Weidevogels in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek, overzicht van getelde gebieden. Op de kaart staan de drie deelgebieden Amstelland, Vechtstreek en Eemland.

*ILG is het Investeringsbudget Landelijk Gebied. De ILG is ingesteld voor uitvoering van gezamenlijk beleid op het gebied van natuur, landbouw, water en recreatie in het landelijk gebied. De belangrijkste partijen hierbij zijn het rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.

Een jonge grutto eet 10.000 insecten per dag.

de broedterritoria in kaart gebracht. Op basis van voldoende geldige waarnemingen wordt dan per soort een territoriumkaart gemaakt. De gevonden aantallen kunnen worden omgerekend in broedparen per 100 hectare. Dat geeft een indicatie van de dichtheid van broedparen.

3.3 De vraagstelling

Het onderzoek in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek is toegespitst op verspreiding en dichtheden van weidevogels, waarbij tevens naar trends is gekeken.

De vragen hierbij waren: wat zijn de ontwikkelingen in de weidevogelstand sinds 1997-98 en welke gebieden behoren op dit moment tot de goede en slechte weidevogelgebieden.

In dit overzicht wordt vooral ingegaan op de aangetroffen dichtheden, verspreiding en de ruimtelijke ligging van de goede en minder goede weidevogelgebieden en naar trends.

3.4 Resultaten in aantallen en dichtheden

De aangetroffen aantallen weidevogels en gemiddelde dichtheden per 100 hectare zijn weergegeven in tabel 3.1.

De tabel geeft een goed beeld van de recente aantallen weidevogels in de

regio, omdat a) het overgrote deel van de gegevens verzameld is in 2006 en 2007 en b) in de niet-onderzochte delen nauwelijks weidevogels broeden.

Onder 'alle soorten' worden verstaan soorten die als 'meetsoort' zijn opgenomen in de subsidieregelingen Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer. Naast de lijst van 'alle soorten', wordt de categorie 'kritische soorten' onderscheiden. Dit zijn alle meetsoorten, met uitzondering van Kievit en Scholekster. Deze twee soorten samen vormen dus de niet-kritische soorten.

De gemiddelde broeddichtheid van alle weidevogelsoorten in de regio Amstel-, Gooi en Vechtstreek bedraagt ruim 40 paar per 100 hectare, die van de kritische soorten 20 paar per 100 hectare. Deze gemiddelde dichtheden zijn laag in vergelijking met de gegevens van de SAN-monitor 2006 in West-Nederland (Teunissen & Wymenga 2007). Bij dat onderzoek waren de gemiddelde dichtheden 70 respectievelijk 33 paar per 100 hectare. In de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek broedt ongeveer 6% van de totale broedpopulatie van weidevogels in Noord-Holland.

Er zijn grote verschillen in dichtheden tussen de drie deelgebieden, zie figuur 3.2. Eemland kent verreweg de hoogste dichtheden, maar dat is berekend over een

relatief kleine oppervlakte (285 hectare). Interessanter zijn de verschillen tussen Amstelland en de Vechtstreek. In Amstelland broeden gemiddeld bijna 60 paar weidevogels per 100 hectare, in de Vechtstreek is dat ongeveer 26 paar. Een zelfde verschil zien we ook bij de gemiddelde dichtheden van scholekster plus kievit. Bij grutto plus tureluur is het verschil groter. Het meest uitgesproken verschil komt voor rekening van de grutto. Zie tabel 3.1. In Amstelland broeden gemiddeld ruim 13 paar grutto's per 100 hectare, in de Vechtstreek is dat minder dan 3 paar per 100 hectare.

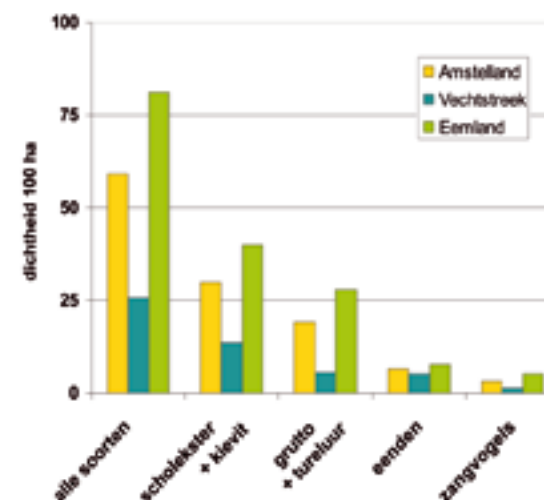
Amstelland en Eemland voldoen ruimschoots aan de landelijke criteria voor belangrijke weidevogelleefgebieden, zoals geformuleerd in het landelijk actieprogramma 'Een rijk weidevogellandschap' (De Graaf & Laporte 2006). Dit actieprogramma gaat uit van het inrichten van leefgebieden voor kritische weidevogelsoorten met een weidevogeldichtheid van minimaal 50 broedpaar per 100 hectare, waarvan minimaal 5 paar grutto's.

De Vechtstreek voldoet hier niet aan. Dit beeld moet iets genuanceerd worden, want delen van de Vechtstreek voldoen wel aan de criteria. Figuur 3.3 geeft een ruimtelijk beeld van de weidevogeldichtheid in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek, zie figuur 3.4 dat van de grutto (blz.17).

soort	aantal	dichtheid per 100 ha	dichtheid per deelgebied		
			Amstelland	Vechtstreek	Eemland
kievit	1634	17,1	23,0	11,4	37,5
grutto	721	7,5	13,3	2,6	17,2
tureluur	417	4,4	5,8	2,9	10,9
scholekster	407	4,3	7,0	2,2	2,5
krakeend	339	3,5	4,0	3,2	3,9
kuifeend	141	1,5	1,2	1,7	2,5
graspieper	93	1,0	1,2	0,6	4,6
veldleeuwerik	81	0,8	1,4	0,5	-
slobeend	63	0,7	1,3	0,2	1,4
gele kwikstaart	44	0,5	0,8	0,2	0,7
zomertaling	7	< 0,1			
wintertaling	2				
watersnip	1				
visdief	1				
alle soorten	3952	41,3	59,0	25,6	81,1
kritische soorten	1913	20,0	29,0	11,9	41,1
netto oppervlakte gras- en bouwland	9571		4031	5255	285

Tabel 3.1

Aantal broedparen (territoria) en dichtheid per 100 hectare grasland en bouwland van weidevogels in de regio Amstel, Gooi en Vecht in 2001-2007, en de dichtheden per deelgebied.

Figuur 3.2

Dichtheden van alle soorten weidevogels totaal, scholekster + kievit, grutto + tureluur, eenden en zangvogels in de deelgebieden Amstelland, Vechtstreek en Eemland.

De zang van de veldleeuwerik is steeds minder te horen.

De belangrijkste gebieden voor weidevogels van voldoende grootte zijn de Gooische Zomerkade in Eemland, de Aetsveldsche Polder en de Noordpolder in de Vechtstreek, de Duivendrechtsche Polders, de Middelpolder, de Bullewijker- en Holendrechtterpolder, Polder de Ronde Hoep en de Bovenkerkerpolder in Amstelland. Buiten de genoemde gebieden komen verspreid nog wat kleinere weidevogelkernen voor.

Alle genoemde gebieden herbergen ook minimaal 5 paar grutto's per 100 hectare en voldoen daarmee aan de criteria voor weidevogelleefgebieden voor kritische soorten. Rijke gruttogebieden met minimaal 20 paar per 100 hectare komen voornamelijk voor in Amstelland met als belangrijkste gebieden de Bovenkerkerpolder en Polder de Ronde Hoep. In deze beide polders broedt bijna de helft van alle grutto's in de totale regio! De Vechtstreek heeft maar weinig grutto's. Het enige gebied dat rijk is aan grutto's is de Aetsveldsche Polder.

3.5 Trends

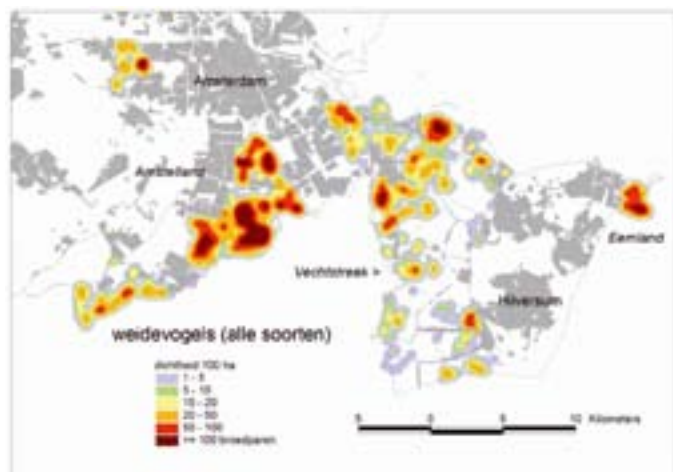
Omdat een groot oppervlak van de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek eveneens is geïnventariseerd in de periode 1997-1998, is het mogelijk om de aantallen te vergelijken. Hierdoor krijgen we een indruk van de aantalsontwikkeling

gedurende de laatste 8 tot 10 jaar. Van 9 soorten is de jaarlijkse procentuele verandering berekend en afgebeeld in figuur 3.5. Uit deze figuur blijkt onmiddellijk dat de ontwikkeling van de weidevogels in de regio zorgelijk is. Met uitzondering van de kraakeend en de kuifeend, gaan alle weidevogelsoorten in aantal achteruit. De veldleeuwerik vertoont momenteel de grootste afname, gemiddeld bijna 10% per jaar. Ook grutto, scholekster en Kievit laten een snelle achteruitgang zien, gemiddeld 5 tot 6% per jaar.

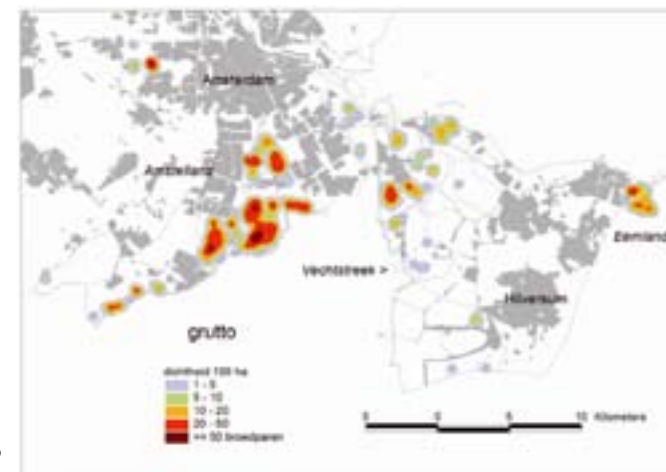
Net als bij de dichtheden van weidevogels zijn er grote verschillen in trends tussen Amstelland en de Vechtstreek. Zie figuur 3.6. De Vechtstreek laat een sterke afname zien, voor alle soorten bij elkaar opgeteld gemiddeld bijna 9% per jaar, voor de kritische soorten ruim 5% per jaar. In Amstelland is dat maar ruim 1% respectievelijk 0% per jaar. Deze cijfers worden enigszins geflatteerd door de sterke toename van de kraakeend. In beide deelgebieden bedraagt deze rond de 20% per jaar!

Grutto, Kievit, scholekster nemen in de Vechtstreek gemiddeld met 10% of meer per jaar af. Voor Amstelland liggen deze cijfers veel lager. Bij de tureluur is de trend in beide deelgebieden zelfs omgekeerd: een afname in de Vechtstreek en een toename in Amstelland.

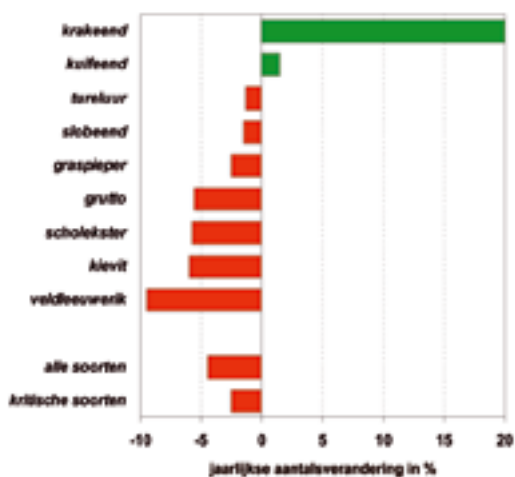
Samenvattend kan worden gesteld dat

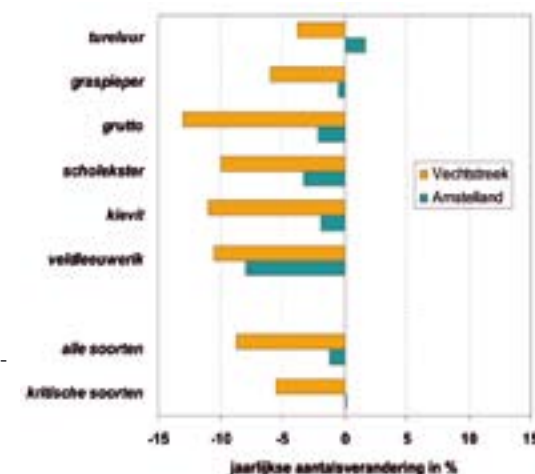
Figuur 3.3
Dichtheid van weidevogels in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek.

Figuur 3.4
Dichtheid van de grutto in de regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek

Figuur 3.5
Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van negen soorten weidevogels, van het totaal aantal weidevogels en van de kritische soorten in Amsteland, de Vechtstreek en Eemland (berekend over circa 7.500 ha) tussen 1997-1998 en 2006-2007. De balken naar links betekenen een afname, die naar rechts een toename. Zie verder de tekst.

Figuur 3.6
Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van zes soorten weidevogels, van het totaal aantal weidevogels en van de kritische soorten in Amsteland en in de Vechtstreek tussen 1997-1998 en 2006-2007. De balken naar links betekenen een afname, die naar rechts een toename. Zie verder de tekst.

De zomertaling is een schaarse broedvogel in de graslanden van Noord-Holland.

de weidevogelaantallen in Amstelland gemiddeld maar licht teruglopen en dat de jaarlijkse afnamepercentages zelfs iets lager zijn als in Laag Holland. (Van 't Veer en Scharringa 2007). Daarentegen zijn grote delen van de Vechtstreek letterlijk leeggelopen. Zelfs de grootste open weidevogelgebieden in de Vechtstreek, de Noordpolder beoosten Muiden, de Nieuwe Keverdijksche Polder en de Aetsveldsche Polder, hebben voor weidevogels sterk in betekenis ingeboet.

De gruttokaart (figuur 3.4) spreekt wat dat betreft boekdelen, alleen het centrale deel van de Aetsveldsche Polder is nog een rijk gruttogebied met minimaal 20 paar per 100 hectare.

De sterke achteruitgang van de weidevogels in de Vechtstreek wordt in agrarische kringen vooral toegeschreven aan een sterke toename van predatie. Alhoewel dit zeker een rol speelt, is een andere belangrijkste factor zonder twijfel het beheer van de graslanden. De grutto bijvoorbeeld heeft voldoende oppervlakte aan laat gemaaid grasland nodig om jongen groot te brengen. Een quickscan van de luchtfotoatlas van Noord-Holland (12 Provinciën, 2005) geeft aan dat grote delen van het grasland in de Vechtstreek voor eind mei wordt gemaaid. De Aetsveldsche Polder herbergt de enige grutto-kern van betekenis in dit deelgebied en juist daar geeft de luchtfotoatlas aan dat er eind mei nog veel ongemaaide percelen zijn.

In het Noord-Hollandse deel van Eemland gaat het ook niet goed met de weidevogels. Vooral grutto en tureluur zijn de afgelopen 10 jaar in aantal teruggelopen, de grutto met gemiddeld ruim 7% en de tureluur met 3% per jaar, ondanks het feit dat een deel van het gebied weidevogelreservaat is.

3.6 Literatuur

12 Provinciën, 2005. Luchtfoto-atlas van Noord-Holland. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Graaff, R. de & G. Laporte, 2006. Een rijk weidevogellandschap. WING-rapport 017, WING Proces Consultancy, Wageningen UR, Wageningen. 32 pag + bijlagen.

Teunissen, W.A. & E. Wymenga, 2007. Weidevogels in de San-gebieden in West-Nederland in 2006. Sovon-onderzoeksrapport 2007/01, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen, A&W rapport 929. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.

Van 't Veer, R & C.J.G. Scharringa, 2007. Weidevogelonderzoek Laag Holland 2006. Analyse en interpretatie van aangetroffen soorten, aantallen en dichtheden in 30.000 ha weidevogelgebied. Conceptrapportage. Landschap Noord-Holland, Castricum.

Hoeveel weidevogels broeden er in Noord-Holland?

Weidevogels staan momenteel volop in de belangstelling. Door een landelijke regiegroep is nieuw beleid ontwikkeld in het actieprogramma 'Een rijk weidevogel-landschap' (Laporte & de Graaf 2006). De uitvoering van het beleid is ondergebracht in het programma 'Investerings-budget Landelijk Gebied' (ILG). Dit programma wordt uitgevoerd door de provincies. Naar aanleiding van vragen over de verdeling van weidevogels over de verschillende gebieden in Noord-Holland, was het nodig om na te gaan hoeveel weidevogels we nog hebben in onze provincie. De laatste aantalschattingen hadden betrekking op de periode 1999-2005.

De nieuwste schattingen (tabel 3.2) geven de stand van zaken weer rond 2006 en zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op tellingen van de Provinciale Natuurinventarisatie uit de jaren 2001-2007. Daarnaast is gebruik gemaakt van gegevens van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland en de verschillende agrarische natuurverenigingen (SAN-weidevogelmonitor 2006) in Noord-Holland.

De basis voor de schattingen zijn gegevens van ruim 70.000 hectare cultuurland dat in de jaren 2001-2007 is geteld, waarvan circa 50.000 hectare in 2005-2007. Deze oppervlaktes komen ruwweg overeen met 40% respectievelijk 30% van de totale oppervlakte cultuurland in Noord-Holland.

De kievit is nog steeds onze talrijkste weidevogel, gevolgd door scholekster en grutto. Hekensluiters zijn watersnip, wintertaling en kempphaan.

In vergelijking met de vorige aantalschattingen (Scharinga & Van 't Veer 2006) zijn de schattingen voor de meeste soorten niet of nauwelijks veranderd. De grootste veranderingen vinden we bij krakeend, gele kwikstaart en graspieper. De krakeend is opgerukt naar de zesde plaats in de lijst en is daarmee inmiddels de op vijf na talrijkste weidevogel in Noord-Holland. Bij de gele kwikstaart zijn de aantallen naar boven, bij de graspieper wat naar beneden bijgesteld. Bij de grutto, kuifeend en zomertaling is de bovengrens van de schattingen naar beneden bijgesteld. Bij de graspieper moet verder nog worden opgemerkt dat minstens de helft van de Noord-Hollandse broedpopulatie in de duinen en op kwelders broedt.

In 2006 zijn populatieschattingen gemaakt voor heel Nederland voor het jaar 2004. (Teunissen & Soldaat 2006). Deze aantalschattingen zijn voor sommige soorten, onder andere de krakeend, door ons wat bijgesteld voor 2006 met de trends uit het NEM-weidevogelmeetnet. Aan de hand van deze bewerkte aantalschattingen is aan te geven welk aandeel van de Nederlandse populaties in Noord-Holland broedt.

Onze provincie is vooral belangrijk voor kempphaan (broedende kempheenen, $\pm 36\%$), slobeend, krakeend en tureluur ($\pm 30\%$). Daarnaast heeft Noord-Holland ook een grote verantwoordelijkheid voor grutto, kuifeend, scholekster en gele kwikstaart. Friesland is nog steeds de belangrijkste weidevogelprovincie van ons land, maar Noord-Holland is een goede tweede.

Soort	aantal broedparen		betrouwbaarheid	%NL
	min.	max.		
kievit	21.000	25.000	oo	11
scholekster	10.000	12.000	oo	15
grutto	10.000	11.000	ooo	20
tureluur	5.000	6.000	ooo	29
gele kwikstaart	3.500	6.000	o	14
krakeend	3.200	4.000	ooo	30
graspieper	3.000	4.000	oo	5
kuifeend	2.500	3.000	oo	17
veldleeuwerik	2.000	3.000	o	7
slobeend	1.500	2.000	ooo	30
zomertaling	100	150	oo	12
watersnip	60	80	ooo	5
wintertaling	25	50	ooo	1
kempphaan	20	30	oo	36

Tabel 3.2

Aantalschattingen van de aantallen weidevogels in Noord-Holland rond 2006, de betrouwbaarheid van de schatting en het aandeel (in %) van de Nederlandse populatie dat in Noord-Holland broedt. In de kolom betrouwbaarheid is aangegeven welk deel van het geschatte aantal op tellingen berust, waarbij o = < 50%, oo = 50-75% en ooo = > 75%. De soorten in de lijst zijn gerangschikt naar aflopend aantal broedparen.

4

De weidevogels in de Middelpolder. Werkt het reservaat als laatste bolwerk? Ron van 't Veer & Martin Witteveldt

Kieviten broeden in maart bij voorkeur op percelen met een korte grasmatt.

Uit de analyse van het weidevogelgebied in het Nationaal landschap Laag Holland bleek dat de meest duurzame weidevogelgebieden waren gelegen op kruispunten tussen reservaatgebieden en gebieden met agrarisch beheer of agrarisch natuurbeheer.

Met andere woorden: vooral daar waar in een gebied verschillende beheervormen naast elkaar voorkomen, werden stabiele aantallen weidevogels aangetroffen. Recent onderzoek bracht aan het licht dat bovendien het waterpeil niet te laag moet zijn en dat het oppervlak maailand in de kuikentijd (mei) niet te groot mag zijn, in ieder geval niet meer dan 25%. Tenslotte bleken ruimtelijke objecten zoals gebouwen en bomen eveneens een rol te spelen.

In de regio Amstelland is voor de Middelpolder bij Amstelveen (figuur 4.1) nagegaan of de ligging van het reservaatgebied belangrijk is voor weidevogels. Landschap Noord-Holland is de belangrijkste beheerder van deze

polder. De vraag is daarbij of de vorming van het reservaatgebied naast landschapsbehoud ook belangrijk is voor het behoud van de weidevogelpopulatie.

4.1 Reservaatgebieden en weidevogels

Landschap Noord-Holland beheert een groot aantal kleine en grote weidevogelgebieden, waarin een extensief beheer wordt nagestreefd dat doorgaans wordt omschreven als 'reservaatbeheer'. In dit beheer staat de aandacht voor weidevogels centraal en wordt getracht om de meest gunstige omstandigheden te scheppen voor de ouders en hun jongen. Op reservaatpercelen wordt daarom het maaibeheer uitgesteld tot na 15 juni, zodat het broeden ongestoord kan verlopen. De veebezetting is in de broedtijd laag om vertrapping te voorkomen. Nestbeschermers worden doorgaans niet gebruikt, of worden alleen ingezet op locaties waar in de broedtijd beweiding plaatsvindt.

Vroeger was de aanwezigheid van een reservaat de garantie voor een goede en stabiele weidevogelstand, maar na 1995 gaan de aantallen ook in veel reservaatgebieden achteruit. Deze achteruitgang

wordt onder andere veroorzaakt door toegenomen predatie, door verruiging van de grasmat, door een te sterke extensivering van het beheer, een te lange graslengte in laat gemaaide percelen, door klimaatverandering of overbemesting, of domweg door verlies aan openheid van het landschap. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het de reservaatgebieden in de Middelpolder is vergaan en wat de toekomstperspectieven zijn.

4.2 De Middelpolder

De Middelpolder is een 225 hectare grote veenpolder gelegen aan de oostzijde van Amstelveen en langs de westkant van de Amstel. Het typisch Hollandse open cultuurlandschap van langgerekte graslandpercelen en smalle sloten is nog steeds goed herkenbaar. Door de veenontginningen zijn er hoogteverschillen ontstaan waardoor een deel van de polder hoog ligt, het bovenland, en een ander deel laag, het benedenland. De aanleg van recreatiebosjes, sportvelden, fiets- en wandelpaden heeft het groene buitengebied dichterbij de stadbewoner gebracht, maar de keerzijde hiervan is wel dat het leefgebied van de weidevogels steeds kleiner wordt. De ooit weidse polder is nu een onderdeel van de stadsrand geworden en het landschap is steeds geslotener en parkachtig geworden.

4.3 Trends in het reservaatgebied

In het midden van de Middelpolder, in de bovenlanden, bevindt zich een 47 hectare groot telgebied, een zogeheten 'meetnetplot' van het provinciale weidevogelmeetnet. In zo'n plot worden sinds 1987 jaarlijks de aantallen broedvogels geteld om een indruk te krijgen van de weidevogelontwikkelingen op lange termijn. Samen met andere meetnetplots in de provincie ontstaat hierdoor een goed beeld van de weidevogelontwikkelingen in de provincie. In figuur 4.2 en 4.3 zijn de ontwikkelingen van de meest algemene soorten weidevogels weergegeven.

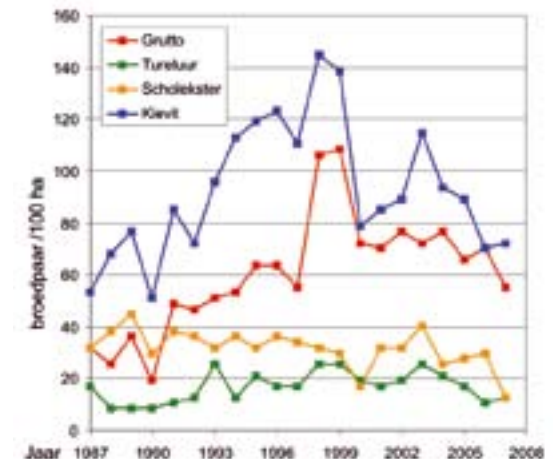
Het meetnetplot leert ons dat de Middelpolder de laatste 20 jaar tot de belangrijkste weidevogelgebieden langs de stadsrand van Amsterdam behoort. Binnen de weidevogelgemeenschap zijn echter een aantal belangrijke trends te onderscheiden.

De steltlopers kievit, grutto en tureluur zijn tot aan 1999 duidelijk toegenomen. Zie fig. 4.2. De top werd bereikt in de jaren 1998 en 1999, rond deze periode waren ten behoeve van de reservaatvorming enkele plasjes gegraven, werden oevers verlaagd en er zijn verschillende kopeinden van percelen afgeplagd. Na de piek van 1998 en 1999 stabiliseren de broedvogelaantallen zich tot aan 2004.

Figuur 4.1

De Middelpolder ligt ingeklemd tussen de Amstel en Amstelveen. Op de luchtfoto is duidelijk te zien het gebied langs de rand sterk is aangetast door woningbouw, wegenbouw en de aanleg van sportvelden en bospartijen.

Figuur 4.2

Ontwikkeling van de vier belangrijkste steltlopersoorten in het provinciale meetnetplot van de Middelpolder (47 ha)

De scholeksterstand daalt al jaren onder invloed van voedselgebrek in de Waddenzee.

Tussen 1999 en 2004 zijn grutto, kievit en tureluur vrij stabiel, daarna nemen alle steltlopersoorten in een gestaag tempo af. Een echt dieptepunt is 2007, met voorjaarsweer dat zeer ongunstig was voor de kuikens. Het voorjaar van 2007 was warm en zeer droog, waardoor de bodem sterk uitdroogde en het gras rond 1 mei al hoger dan 20 centimeter was. Bij een dergelijke hoge graslengte kunnen steltloperkuikens maar moeilijk voedsel vinden, waardoor er minder jongen worden grootgebracht en de populatie kan gaan dalen.

De tureluur onttrekt zich gewoonlijk aan de problemen van het grasland, omdat de ouders en kuikens hun voedsel zoeken langs greppels en slootranden. De kievit is daarentegen het slachtoffer geworden van de klimaatverandering. Kieviten broeden in maart bij voorkeur op percelen met een korte grasmat. Door het steeds meer achterwege blijven van een voorbeweiding en een te snelle grasgroei onder invloed van de wereldwijde opwarming, heeft deze soort het duidelijk moeilijk gekregen.

Ook de scholekster gaat gestaag achteruit. In de grafiek is goed te zien dat sinds 1987 de soort vrijwel onafgebroken achteruitgaat. Deze ontwikkeling hangt nauw samen met de landelijke populatie, die al jaren daalt onder invloed van een voedselgebrek in de Waddenzee. De eenden (fig. 4.3) vertonen in de Mid-

delpolder juist een heel ander beeld dan de steltlopers. Kuifeend en krakeend zijn vanaf 2004 duidelijk toegenomen en slobeend – een soort die landelijk achteruitgaat – is stabiel gebleven. De toename van krakeend heeft zowel te maken met het oppervlak aan geschikt leefgebied (kleine plasjes, drasse slootkanten en graslanden, rietlinten langs de oevers) als met de landelijke trend. De soort neemt de laatste jaren sterk toe in Nederland en in onze provincie.

Kuifeend en slobeend hebben ook geprofiteerd van de herinrichting elders in het gebied.

Behalve de genoemde soorten broeden in het meetnetplot ook nog graspieper (1987, 1989, 2002, 2004), veldleeuwerik (1991, 1998, 2002) en watersnip (1992, 2004). Deze soorten zijn onregelmatige broedvogels en in het meetnetplot is nooit meer dan één broedpaar van deze soorten aangetroffen. Vermeldenswaard zijn nog de broedgevallen van visdief, die in de volgende jaren in het meetnetplot heeft gebroed: 1997 (3 broedparen), 1999 (5 broedparen), 2001, 2001 (beide jaren 1 broedpaar) en 2005 (1 broedpaar).

4.4 Weidevogelkwaliteit

In de Middelpolder ligt ruim 160 hectare grasland waarop weidevogels kunnen broeden. De totale hoeveelheid weide-

vogels die in het gebied broedt, kan als een indicatie van de kwaliteit worden aangemerkt. Hierbij kan beleidsmatig onderscheid worden gemaakt tussen zogenaamde niet-kritische soorten (kievit en scholekster) en kritische soorten (alle overige weidevogelsoorten). De meest waardevolle weidevogelgebieden dienen meer dan 100 broedparen per 100 hectare te herbergen, waarvan minimaal 50 kritische soorten en 20 of meer broedparen grutto per 100 hectare. Om beleidsmatig als belangrijk weidevogelgebied te worden aangemerkt, dient de totale broeddichtheid 50 of meer paren per 100 hectare te bedragen.

Voor de kwaliteitsbeoordeling zijn twee provinciale gebiedstellingen uit 1998 en 2007 gebruikt; de resultaten staan vermeld in tabel 4.1a en 4.1b.

In deze tabellen is te zien dat de gehele Middelpolder nog steeds een belangrijk weidevogelgebied vormt, maar dat de aantallen de laatste 9 jaar sterk zijn gedaald, zowel in de hele polder als in het reservaatgebied. Alhoewel de dichtheden in het reservaatgebied hoger zijn dan in de gehele polder, is de trend hetzelfde. Steltlopers zijn sterk achteruit gegaan en de eendensoorten zijn stabiel, zoals de slobbeend, of vooruitgegaan, zoals kuifeend en krakeend. De overige soorten broeden slechts mondjesmaat in de polder. Ondanks de opgetreden achteruitgang is de Middelpolder nog

steeds een belangrijk weidevogelgebied. De gemeten dichtheden zijn kenmerkend voor rijke weidevogelgebieden en ook de dichtheid aan grutto's is hoog te noemen, vooral in het reservaatgebied. Omdat de trend zowel in de gehele polder als in het reservaatgebied negatief is, baart dit zorgen voor de toekomst.

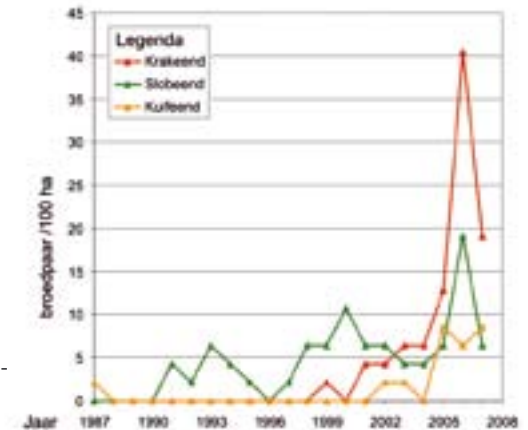
4.5 Ruimtelijke ontwikkelingen in de Middelpolder

In figuur 4.4 (blz. 25) is de ruimtelijke verdeling van de weidevogeldichtheden in de Middelpolder aangegeven in de jaren 1998 en 2007. Duidelijk is te zien dat de belangrijkste weidevogelkern zich al sinds 1998 in het centrum van het gebied bevindt, precies op de locatie van het weidevogelmeetnet. Dat houdt in dat de lotgevallen van het weidevogelmeetnet vooral de veranderingen in het beste deel van het gebied weergeven.

Ook is goed te zien dat in 2007 de dichtheden overal zijn afgenomen; alleen in het centrale deel van het gebied – in het bovenland – komen nog hoge dichtheden voor. Er heeft sinds 1998 duidelijk een inkrimping van het weidevogelbroedgebied plaatsgevonden. In de figuur is ook de versturende invloed van bosjes door middel van een arcering weergegeven. Hierbij zijn we er van uitgegaan dat bomen een versturende werking tot op ongeveer

Figuur 4.3

Ontwikkeling van de drie belangrijkste eendensoorten in het provinciale meetnet-plot van de Middelpolder (47 ha)

Dichtheid broedparen per 100 ha	1998	2007
Totale dichtheid aan weidevogels	173 (279)	101 (150)
Dichtheid kritische soorten	74 (129)	45 (80)
kievit	81 (124)	46 (59)
scholekster	18 (26)	10 (11)
tureluur	20 (31)	6 (11)
grutto	51 (91)	26 (44)
slobbeend	2 (4)	2 (4)
kuifeend	0 (0)	1 (5)
krakeend	0 (0)	9 (14)

Tabel 4.1a

Broeddichtheden van weidevogels - inclusief enkele belangrijke soorten - in de gehele Middelpolder (163 ha) in de jaren 1998 en 2007.

Dichtheid broedparen per 100 ha	1998	2004	2007
Totale dichtheid aan weidevogels	279	234	150
Dichtheid kritische soorten	129	116	80
kievit	124	75	59
scholekster	26	43	11
tureluur	31	34	11
grutto	91	61	44
slobbeend	4	21	4
kuifeend	0	0	5
krakeend	0	0	14

Tabel 4.1b

Broeddichtheden van weidevogels - inclusief enkele belangrijke soorten - in het reservaatgebied (80ha) in de jaren 1998, 2004 en 2007.

De stand van de slobeend is stabiel in de Middelpolder.

200 meter afstand hebben. Indien er veel predatie optreedt vanuit de aangrenzende boomgroepen, dan kan deze invloed oplopen tot zelfs 350 meter. In de figuur is te zien dat maar een klein deel gevrijwaard blijft van de boominvloed. Daarbij is nog geen rekening gehouden met predatie: als wordt aangenomen dat ook predatie vanuit de aangrenzende boomgroepen een rol speelt, dan blijft een nog kleiner gebied over. Zie figuur 4.5. Heel opvallend is dat er dan nog maar een ongeveer 50 hectare groot kerngebied overblijft dat precies samenvalt met de hoogste weidevogeldichtheden in het gebied.

4.6 Weidevogels in de Middelpolder: reservaat als laatste bolwerk?

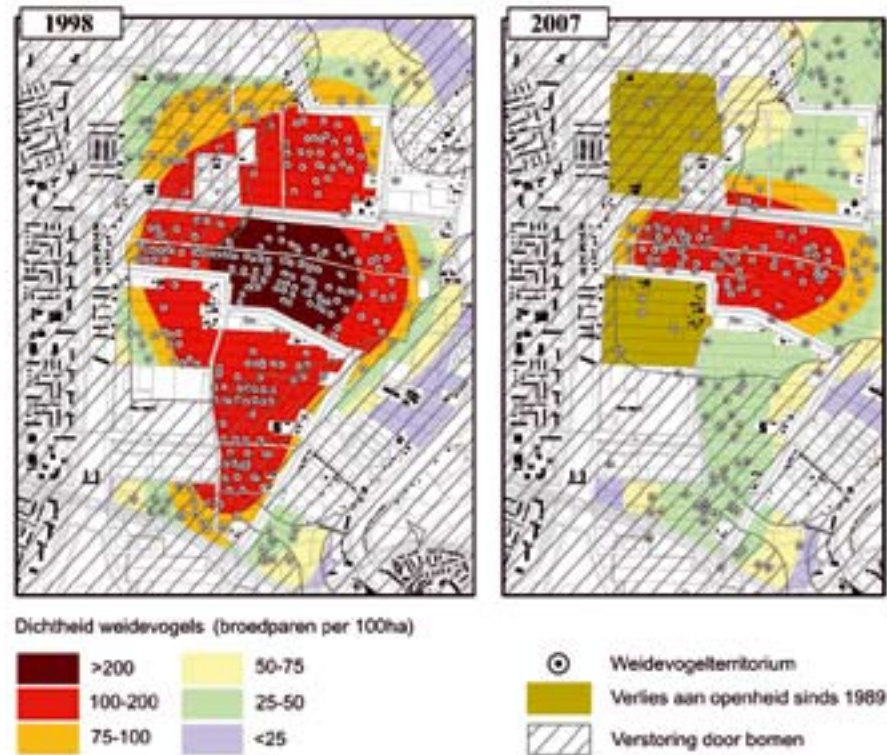
De ontwikkelingen in de Middelpolder zijn typisch voor een weidevogelgebied langs de stadsrand. Jaarlijks broeden er hoge dichtheden en de hoogste dichtheden komen voor in het reservaatgebied. Stabiel is de populatie allerminst: de vogels lijken zich terug te trekken in dat deel van de polder dat het minst verstoord wordt door bomen in de buurt. De veranderingen langs de rand van de polder blijken van grote invloed te zijn op de weidevogelpopulatie. Veel weidevogelgebied is door de stedelijke ontwikke-

ling verdwenen en de zich uitbreidende recreatiebosjes zullen zeker hun schaduw vooruitwerpen op de toekomstige weidevogelstand.

Sinds 1998 is ongeveer 37 hectare van het broedgebied verdwenen en verandert in rap tempo het agrarisch gebruik van het gebied buiten het reservaat. Boeren trekken weg en de graslanden raken verruigd. In het reservaatgebied wordt nog steeds een op maat gesneden beheer gevoerd. Er wordt laat gemaaid, verruiging heeft nauwelijks plaatsgevonden en recreanten mogen het gebied pas na de broedtijd langs de randen betreden. Toch heeft dit beheer niet voorkomen dat de weidevogelstand is achteruitgegaan. Opvallend is dat de huidige verspreiding van de steltlopers (figuur 4.5), sterk overeenkomt met de bomencontour van 350 meter. Dat wil zeggen: tot op een afstand van 350 meter tot boomgroepen komen er geen hoge dichtheden steltlopers voor. Dit is een sterke indicatie voor predatie uit het omliggend gebied. De aangelegde recreatiebosjes zijn nog in ontwikkeling en zullen blijvend van invloed zijn op de weidevogelpopulatie.

Opvallend is dat de aanleg van plasjes, verlaagde oevers en een plasdras locatie, de achteruitgang niet heeft kunnen stoppen. Wel is er een opleving in broedaantallen vlak na de aanleg, en heeft er ook een Watersnip op de plasdras locatie gebroed. Toch neemt het aantal broed-

vogels sinds 2004 onverminderd af. In hoeverre de aantallen op een gegeven moment stabiel blijven valt moeilijk te zeggen. Uit Laag Holland weten we dat 100 hectare grote gebieden bij een juiste openheid en een juist beheer van grasland en waterpeil, stabiel kunnen blijven. In dergelijke gevallen bedraagt de dichtheid doorgaans 125 tot 150 broedpaar per 100 hectare. In de Middelpolder is nog maar 50 hectare geschikt gebied over. Omdat het een stadsrandgebied is waar de weidevogels hun laatste toevlucht zoeken, zou dit net groot genoeg kunnen zijn om te overleven. Maar ideaal is het niet: als het beheer door het vertrek van boeren in de omgeving verandert, zal dit onherroepelijk van invloed zijn op de weidevogelstand. Een afstemming van het beheer op de omgeving en het behoud van het juiste weidevogelbeheer in het gebied is daarom cruciaal voor de toekomst van het gebied.

Figuur 4.4

Ruimtelijke ontwikkelingen van weidevogels in de Middelpolder.

De kleurcontouren geven de dichtheden van de totale broedpopulatie weer.

De acering geeft aan tot welke afstand bomen een fysieke verstoring veroorzaken (200 m).

Indien er predatie vanuit de bomen optreedt, dan kan de verstoringafstand zich tot 350m vergroten.

Broedgebied dat sinds 1998 sterk door recreatie is aangetast, is apart aangegeven.

Broedgebied dat sinds 1998 sterk door recreatie is aangetast, is apart aangegeven.

Figuur 4.5

De weidevogelstand van de Middelpolder wordt sterk bepaald door openheid van het landschap (situatie 2007).

Met groen is de verstoringafstand van bomen aangegeven; de lichtgroene kleur geeft de verstoringafstand aan indien er veel predatie optreedt.

De grootste dichtheid aan grutto's (gele stippen) heeft zich duidelijk teruggetrokken in het meest open deel van het gebied.

Hier komen ook de hoogste weidevogeldichtheden voor.

Sommige soorten trekken zich overigens weinig van de bomen aan, zoals de krakeend (blauwe vlakjes).

5

De Vrijwillige weidevogelbescherming staat open voor vernieuwing

René Faber, Mark Kuiper en Stijn van Belleghem

Vrijwilligers helpen boeren het mozaïekbeheer effectief uit te voeren.

Landschap Noord-Holland werkt aan de bescherming van de weidevogels samen met honderden vrijwilligers en boeren. Het draagvlak voor weidevogels en weidevogelbeheer blijft onverminderd groot.

Naast nestbescherming besteedt Landschap Noord-Holland steeds meer aandacht aan het beheer van het gebied en bescherming van de pullen. De afgelopen jaren is door onderzoek veel kennis beschikbaar gekomen over bijvoorbeeld predatie en kuikenoverleving. Het Landschap vertaalt die kennis naar de praktijk van de vrijwillige weidevogelbescherming.

Voor succesvol weidevogelbeheer zijn monitoring en inzicht in het beheer belangrijk. Het Landschap voorziet de vrijwilligers van een deskundig advies, schoolt ze en licht ze voor op basis van de nieuwe inzichten. Er wordt niet alleen op perceelsniveau naar het broedsucces van weidevogels gekeken, maar steeds meer op polderniveau. Het beheer van alle percelen in de hele polder is van belang voor de overlevingskansen van jonge vogels. In die

gebiedsgerichte aanpak speelt de vrijwillige weidevogelbescherming een belangrijke rol.

De eerste weidevogelkring in de Zeevang is een goed voorbeeld van zo'n samenwerking. In 2008 zullen meer van dit soort initiatieven van de grond komen. De vele vrijwilligers, bezig met bescherming en monitoring, gaan steeds meer functioneren als de oren en ogen in het veld, waardoor er een completer beeld ontstaat van de weidevogels in een aangesloten gebied.

5.1 De coördinatie

Landschap Noord-Holland heeft de centrale coördinatie van de vrijwillige weidevogelbescherming in Noord-Holland gedaan. In Waterland werd dat gedaan door de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland. Die coördinatie hield in dat groepen werden ondersteund en in het veld begeleid. Ook werd ze gevraagd om rekening te houden met nieuwe ontwikkelingen in de weidevogelbescherming, zoals aandacht voor predatie en het uitvoeren van alarmtellingen. Het accent zal steeds meer komen te liggen op gebiedsgericht weidevogelbeheer. De weidevogelvrijwilligers blijven dus, ook in de toekomst, meer dan nodig bij de bescherming en monitoring van de weidevogels.

Vrijwillige weidevogelbescherming Coördinatie

- Noord-Holland: Landschap Noord-Holland, Stijn van Belleghem
- Waterland: Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland, Wim Tijssen

Financiering

- Provincie Noord-Holland
- Nationaal Landschap Laag Holland
- Landschap Noord-Holland
- Nationale Postcode Loterij

Activiteiten

- Werven, opleiden en informeren van vrijwilligers en boeren
- Organiseren en bijwonen en van start- of evaluatieavonden
- Verspreiden van beschermingsmaterialen (stokken, nestbeschermers etc.)
- Opleidingen in het veld voor onervaren vrijwilligers door veldmedewerkers
- Verwerken en beheren van legselgegevens
- Ontwikkelen en uitvoeren van gebiedsplannen voor de grutto, inclusief de coördinatie van de grutto-alarmtellingen door vrijwilligers
- Landelijke afstemming en samenwerking met Landschapsbeheer Nederland en andere provincies

op 829 boerenbedrijven. Er zijn 16.081 nesten beschermd op 18.321 hectare. Nieuw zijn de tellingen van alarmerende grutto's. Daardoor is steeds meer bekend over het broedsucces.

5.2 Weidevogelbescherming in cijfers

1.034 Vrijwilligers

Landelijk gezien zijn in Noord-Holland de meeste vrijwilligers actief, 1.034 vrijwilligers, die verdeeld over 31 weidevogelbeschermingsgroepen aan de slag gingen. De coördinatoren van de vrijwilligersgroepen zijn voor Landschap Noord-Holland de eerste aanspreekpunten. Met hen worden afspraken gemaakt bijvoorbeeld over opstart- en evaluatieavonden, het bezorgen van het benodigde materiaal en het verzorgen van cursussen.

829 Meewerkende bedrijven

Op 829 bedrijven in Noord-Holland werd aan weidevogelbescherming gedaan. De legsels werden opgezocht door vrijwilligers of door de boeren zelf.

18.321 Beschermd hectaren

De weidevogelbescherming vond plaats op 18.321 hectaren. 15.225 Hectaren grasland en 3.096 hectaren bouwland en overig land.

16.081 Legsels

In totaal werden 16.081 legsels beschermd van 29 soorten (weide)vogels. Waarvan 9.232 van de Kievit, 2.763 van de grutto, 1.650 van de scholekster en 1.424 van de tureluur.

Van de watersnip, kempiaan, fuut, Canadese gans en de bruine kiekendief zijn geen nesten gevonden. Wel van de kwartel. Het percentage van de legsels dat niet is uitgekomen bedraagt 27%, waarvan 18% vermoedelijk door predatie.

Overzicht 1e Kievitseieren in Nederland (1998-2006)

Jaar	Datum	Plaats
1998	2 maart	Ermelo
1999	1 maart	Brabant
2000	onbekend	onbekend
2001 (MKZ)	13 maart	Wormer- en Jisperveld
2002	7 maart	Brabant
2003	11 maart	Brabant
2004	13 maart	Eemnes / Schipluiden
2005	15 maart	Eemnes
2006	18 maart	Brabant
2007	7 maart	Utrecht

5.3 Het uitzonderlijke weidevogelbeschermingsseizoen 2007

De zachte winter van 2006/2007 zorgde ervoor dat het bij veel weidevogelaars al

vroeg begon te kriebelen. Menig weidevogelbeschermingsgroep begon al in januari 2007 met de planning van het voorjaarsseizoen. Landschap Noord-Holland en lokale groepen verzorgden informatieve startavonden en zowel via de pers als via eigen vrienden- en kenniskring werden nieuwe vrijwilligers geworven. Landschap Noord-Holland organiseerde op 28 maart in de Poelboerderij te Wormer haar cursus voor beginnende vrijwilligers. Hier kwamen meer dan 30 nieuwe vrijwilligers op af, met nog andere geïnteresseerden zoals contactpersonen van lokale groepen. Veel lokale groepen kregen ook via eigen initiatieven veel nieuwe, enthousiaste vrijwilligers binnen. De bescherming van de weidevogels in Noord-Holland door vrijwilligers is springlevend!

Het weer in 2007

Het weer was van grote invloed op het seizoenverloop van de weidevogels. De weersomstandigheden in het voorjaar van 2007 waren, net als 2006, extreem. Februari was bijzonder zacht, nat en somber. Maart was door de bank genomen zeer zacht, zeer zonnig en op sommige plaatsen behoorlijk nat. In de maand april werd geschiedenis geschreven: De gemiddelde temperatuur lag in zeker 300 jaar niet zo hoog, de zon scheen meer dan ooit gemeten en in ruim 100 jaar viel er in april niet zo weinig neerslag. Het resultaat was grote droogte. In maart nog

In heel Noord-Holland deden 1.034 vrijwilligers mee aan weidevogelbescherming

In ruim 100 jaar viel er in april niet zo weinig neerslag. Het resultaat was grote droogte.

stonden weidevogelbeschermers met hun laarzen in het weiland te soppen en kon de boer er met zijn machines helemaal niet in. De maand erop was het drassige grasland veranderd in een droge steenharde bodem.

Na 46 dagen kwam op 6 mei een einde aan de aanhoudende droogte. Er brak een periode van wisselvallig weer aan. Mei 2007 was gemiddeld warm en zeer nat, maar telde een normaal aantal zonnen. Ook juni was vervolgens warm, warmer dan gemiddeld, maar ook zeer nat, winderig en somber.

Indrukken uit het veld

Het weidevogelseizoen begon door de zachte winteromstandigheden al vroeg. In Noord-Holland vond de 7-jarige Stephanie Oortwijn op 8 maart het eerste kievitseï. Zij vond het in Warder (Waterland), op maïsland. Het eerste grutto-ei volgde op 17 maart in de Bovenkerkerpolder, gevonden door Wim Koster. Begin april werden ook de eerste tureluur- en scholeksterlegsels gevonden. Door de vroege start van het seizoen liepen vanaf de tweede week van april al veel kievitpullen rond: vertedering bij menige vrijwilliger.

Eind maart kwamen veel opgetogen berichten over vroege gruttolegsels binnen. In de loop van april sloeg de stemming om in ongerustheid. Veel gruttoparen waren wel territoriaal aanwezig, maar

gingen niet over tot broeden. De aanhoudende droogte en warmte speelden hierin een belangrijke rol. Door de droogte konden grutto's met hun zachte snavel niet meer door de harde bovenlaag van de bodem komen. Daardoor waren ze vaak in slootkanten, greppels en bovenop molshopen te zien.

Later in april kregen ze de beschikking over insecten op wat langer gras, maar of dit hun conditie op peil kon brengen, was maar de vraag. De indruk was dat gruttoparen het broeden dan ook maar uitstelden. Vanaf de eerste regens in mei zagen de weidevogelbeschermers een deel van de grutto's alsnog tot broeden overgaan. Dat deden ze in veel gevallen ook op eerder gemaaide en beweide percelen. Dit plaatje van het gruttovoorjaar komt sterk overeen met dat van de tureluur, zij het in een iets mildere vorm.

Over de scholekster kwamen, naar mate de droogte aanhield eveneens alarmerende geluiden binnen. Er werden veel minder nesten aangetroffen dan gewoonlijk. De veronderstelling was echter dat de scholekster niet zoveel haast had en dat de vogel na de regens in mei de shade wel weer in zou halen. Of dit ook daadwerkelijk gebeurd is, zal in de volgende paragraaf duidelijk worden. Over krak-, slob-, kuifeend, wilde eend en zomertaling kwamen gewoontegetrouw weinig berichten binnen. Het zijn dan ook 'geheime' broeders; de nesten

zijn moeilijk te vinden en de vrouwtjes blijven vast op het nest zitten, onzichtbaar in het lange gras.

Over de zangvogels onder de weidevogels, veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart, kwam eveneens weinig nieuws binnen. Er werden her en der meer territoria gemeld, maar dit kwam niet tot uitdrukking in concrete meldingen over nestvondsten, met uitzondering van de graspieper.

Nabeschouwing

De weidevogelbeschermingsgroepen gaven niet alleen hun eerste indrukken door, ze registreerden ook natuurgetrouw alle gevonden legfels en bijbehorende beschermingshandelingen.

Wat zeggen de verzamelde legfelgegevens over het broedseizoen 2007?

En hoeveel kuikens zullen uiteindelijk succesvol zijn grootgebracht?

Gevonden legfels

In totaal werden er in de provincie Noord-Holland in 2007, vergeleken met 2006, zo'n 1000 nesten minder gevonden en/of beschermd. Alles bij elkaar werden ruim 16.000 nesten geregistreerd. Bij zo'n 3500 nesten werd een directe beschermingshandeling uitgevoerd: het plaatsen nestbeschermers, het verplaatsen van nesten naar bouwland enzovoorts. Dit in verband met agrarische werkzaamheden als rollen, slepen, bemesten, maaien en beweiden.

De grootste klap onder de scholeksters, waarvan maar liefst 700 nesten minder werden gevonden dan in 2006. (2007: 1650 legfels) Van de grutto werden 350 nesten minder genoteerd dan het jaar daarvoor. (2006: 3101 legfels) Hiermee zette de dalende lijn van de afgelopen jaren door.

Het aantal gevonden tureluurnesten bleef nagenoeg gelijk. Van de Kievit daarentegen werden meer nesten gevonden dan in 2006. (2007: 9232 tegenover 8898 in 2006) Maar in vergelijking met 2005 - 9780 Kievitlegfels - waren het er weer fors minder. Zo was er een lichte toename van Kievitlegfels op bouwland. Met een moet worden aangetekend dat dit niet wil zeggen dat hier het aantal aanwezige Kievitparen is toegenomen. De Kievit gaat immers na het verlies van een legfel door bijvoorbeeld predatie of het verlies van kuikens gemakkelijk over tot een nieuw legfel.

De uitkomstpercentages van alle genoemde weidevogels verschilden niet substantieel van voorgaande jaren. Predatiecijfers wijzen dan ook niet op een verhoogde druk of verliezen door predatie. Ook het aantal gevonden nesten van de eenden daalde. Vooral slobeend, wilde eend en zomertaling moesten een flinke veren laten. Het aantal legfels van veldleeuwerik en gele kwikstaart bleef relatief stabiel. Van de graspieper werden flink meer nesten beschermd.

Later broeden of niet broeden

Zijn er verklaringen voor de sterke afname van het aantal scholekster- en gruttolegfels? De extreme droogte van april lijkt een grote rol te hebben gespeeld. Scholeksters verzamelden zich vroeg in het seizoen om daarna paarsgewijs de polders in te trekken en hun territoria te vestigen. Door de aanhoudende droogte trokken ze zich weer terug. Toen begin mei eindelijk weer regen viel, ging een deel alsnog weer de polders in om te broeden. De rest van de paren koos er hoogstwaarschijnlijk voor om niet meer te broeden.

Ook bij de grutto begon door de droogte een deel van de vogels pas laat met broeden en een deel broedde helemaal niet. Bewijs hiervoor komt terug in de cijfers. In april werden namelijk meer dan 300 legfels minder gevonden dan gebruikelijk. In mei kwamen vervolgens veel minder gruttonesten uit, zo'n 400, dan in voorgaande jaren, wat samen kan hangen met het lagere aantal legfels in april. Verder werden in de maanden mei en juni niet meer gruttolegfels gevonden, ook kwamen er niet meer nesten uit dan gewoonlijk. Dit zou erop kunnen wijzen dat naar verhouding maar weinig grutto's na de droogte alsnog tot broeden zijn overgegaan of een legfel wisten uit te broeden.

Ervaringen in de deelgebieden

Nu er een indruk is van het weidevogelseizoen in Noord-Holland als geheel, is het ook interessant om per deelgebied naar de legfelgegevens te kijken. Veel gebieden geven een zelfde beeld te zien als hierboven geschetst. Er zijn echter ook negatieve en positieve uitschieters. Een voorbeeld van dit laatste is het gebied ten noorden van de lijn Alkmaar-Hoorn. Hier bleef het aantal gruttolegfels stabiel of nam zelfs toe. Bij de weidevogelbeschermingsgroepen Noorderkoggen, IVN West-Friesland en Wierhaven werd een sterke toename van de grutto geregistreerd.

Met uitzondering van Obdam/Hensbroek deed ook de Kievit het ten noorden van Alkmaar-Hoorn beter dan in 2006. Scholeksternesten werden in veel deelgebieden beduidend minder gevonden, zoals op Texel, in Noorderkoggen en Obdam/Hensbroek.

Op Wieringen en bij IVN West-Friesland bleef het aantal scholeksterlegfels stabiel. Het waren de enige twee regio's in Noord-Holland in 2007 waar dat het geval was! De hiervoor genoemde stevige klappen onder de weidevogels vielen opmerkelijk genoeg voornamelijk ten zuiden van de lijn Alkmaar-Hoorn.

In de gebieden van de weidevogelbeschermingsgroepen Alkmaar, Heiloo, Oosterzijpolder, Waterland, Eilandspolder, Uitgeest en Assendelft liep zowel het

Gepredeerde eieren van tureluur.

aantal gruttolegsels als dat van de schol-
ekster behoorlijk terug. De kievit was hier,
met uitzondering van Waterland en de
Eilandspolder, eveneens minder succes-
vol dan in voorgaande jaren.

Twee gebieden beneden de lijn Alkmaar-
Hoorn vertoonden een compleet afwijk-
kend beeld van de rest. Het betreft de
Krommiewoudpolder en de polders rond
Westzaan die van alle weidevogelsoorten
een onveranderd aantal gevonden leg-
sels lieten zien.

Ten zuiden van het Noordzeekanaal was
eveneens een overwegend negatieve ten-
dens te zien. Zo werden door de weide-
vogelbeschermers van IVN-Amstelveen over
de hele linie minder grutto-, kievit-, schol-
ekster- en tureluurlegsels aangetroffen.

De groep van Ouderkerk had ook minder
legsels dan in 2006 en 2005, maar hier
valt vanwege het relatief lage aantal leg-
sels niet meteen een duidelijke conclusie
te trekken.

De groep van Amsterdam Zuid-Oost had
in haar Noord-Hollandse percelen een
vergelijk aantal legsels met voorgaande
jaren. Van de weidevogels in de Vecht-
streek valt door onvolledige gegevens
geen goed beeld te vormen.

Er valt derhalve een duidelijke scheidslijn
te trekken tussen het noorden enerzijds
en het midden en zuiden van Noord-Hol-
land anderzijds. In het noorden bleef de
schade beperkt of werd er zelfs beter
'geboerd'. In het zuiden werd, met her

en der wat uitzonderingen, een slecht(er)
jaar beleefd. Wat deze geografische
scheidslijn veroorzaakt, is gissen. De lijn
lijkt enigszins samen te vallen met de ver-
deling van kleigronden in het noorden en
veenweidegebieden in het zuiden. Wellicht
waren de condities op kleigrond beter, waar-
door de vogels daar minder kwetsbaar
waren voor de droogte? Harde bewijzen
zijn hier echter niet voor te leveren.

Hoe is het de weidevogelkuikens vergaan?

Tot zover de gevonden legsels.

Een beschermd en uitgekomen nest is
één, maar hoe zit het met het vliegvlug
worden van de kuikens, want dat bepaalt
uiteindelijk de groei van de populatie.

De legselgegevens verschaffen hierin
geen inzicht. De enige betrouwbare
graadmeter over kuikens die we hebben,
zijn de alarmtellingen die in een aantal
gebieden verdeeld over de provincie
plaatsvonden. Die waren voornamelijk op
de grutto gericht. Uit de resultaten van
de diverse alarmtellingen in de provincie
kwam naar voren dat de kuikenoverleving
op de meeste tellocaties te laag was.

Een andere factor die mogelijk een rol
speelt, is het aanbod van insecten voor
de gruttokuikens. Uit onderzoek in de
gaslanden van de veenweide in Noord-
Holland bleek dat de structuur van het
gras eind mei te lang en te eenvormig
was. In die percelen is de hoeveelheid

insecten sterk is afgenomen. Tel hierbij op dat door de droogte veel grutto's later dan anders of zelfs helemaal niet tot broeden kwamen. Ook dat heeft de reproductie negatief beïnvloed. Saillant feit over een grutto die niet tot broeden kwam: reeds in mei is er een terugmelding uit Guinee-Bissau van een grutto die in april nog was waargenomen in zijn broedgebied in de Warkumerwaard. De conclusie lijkt onvermijdelijk dat 2007 voor de grutto een slecht jaar was. Voor de andere weidevogelsoorten moeten we het hebben van losse waarnemingen uit het veld. De indruk is dat de eerste lichting Kievitpullen, geboren rond de tweede week van april, veel schade heeft ondervonden van de voorjaarsdroogte. Er werden in april relatief veel dode jonge pullen gevonden en weinig oudere Kievitpullen gezien. De tweede lichting Kievitpullen, uit het nest gekomen rond half mei, trof het beter met omstandigheden om op te groeien. Het wisselvallige maar warme weer zorgde op percelen met hergroei voor voldoende insecten. De tureluur had grotendeels met dezelfde omstandigheden te maken als de grutto. Maar doordat de tureluur de kuikens veelal meeneemt naar greppels en slootkanten, zijn ze wat minder kwetsbaar dan de grutto. De kuikens van de scholekster troffen dezelfde gunstige omstandigheden als de tweede lichting Kievitpullen.

Over de eendensoorten en de zangvogels valt weinig te zeggen. Hier is wederom, net als bij de legsels, te weinig waarneembaar om conclusies te trekken.

5.4 Weidevogelbescherming op twee bedrijven in de Starnmeer en de Markerpolder

Impressie uit het jaarverslag van Sjaak Waterlander

De maanden januari, februari en maart waren uitzonderlijk nat. De weilanden in de Markerpolder en Starnmeer waren doorweekt en moeilijk begaanbaar. Het gras in de Markerpolder kwam laat aan de groei. Er was veel schade door smienten, die veel gras vreten en hele percelen kaal traptten. Er stegen soms wolken van honderden smienten op van het land. Kieviten kwamen al vroeg aan de leg. Er kon vanwege het doorweekte grasland pas laat bemest worden. Hierbij zijn geen nesten gesneuveld. Al met al leek het een zeer goed weidevogelseizoen te worden. Begin april liepen de temperaturen op tot zomerse waarden. Deze warme en droge periode hield aan tot de eerste dagen in mei. Zes weken lang viel er geen druppel regen. Het natte voorjaar had een zekere waterbuffer gevormd, maar op den duur was de polderbodem zo droog geworden, dat we met moeite en alleen met behulp van een schrikdraad-

paaltje met ijzeren punt markeringsstok in de weidevogelgrond konden krijgen. Grutto's en scholeksters gingen laat nestelen. We zagen grutto's druk bezig met het pikken van insecten van paardebloemen en grashalmen. Er moeten heel wat vliegen opgepikt worden om een grutto-maag te vullen en het produceren van een voltallig legsel vergt heel wat eiwitten. Sommigen hadden wel een territorium bezet, terwijl andere vogels niet op hun gebruikelijke plaatsen leken te zitten. De betonharde bodem maakte het voor grutto's en scholeksters onmogelijk om wormen uit de grond te peuren. Mogelijk kwamen sommige vogels niet voldoende in conditie om een legsel te kunnen produceren. Op 2 mei signaleerden we 26 grutto's op een weilte voor de boerderij in de Markerpolder. De waterstand om het dorp Markenbinnen werd hoog gehouden om verzakking en schade aan de woningen in het dorp te voorkomen. En op dat weilte konden grutto's met hun lange snavels in de vochtige grasbodem naar wormen poeren. Deze foeragerende grutto's moesten begin mei nog met broeden beginnen. Wij vermoeden dat heel wat grutto's dit keer een jaartje hebben overgeslagen. We vonden aanzienlijk minder gruttonesten dan de afgelopen jaren. Scholeksters hadden ook onder de droogte te lijden. Het gevolg was voorspelbaar.

Sjaak Waterlander

We vonden minder nesten. Op 23 juni waren er nog heel wat scholeksters in de Markerpolder. Mogelijk produceerden ze eind juni of begin juli toch nog een legsel. In de Starnmeer vonden we zelfs geen enkel nest. Kieviten en tureluurs kwamen daarentegen wel tot broeden. Maar we vonden slechts enkele vervolglegels op gemaaid land. Vooral in de Starnmeer was het weidevogelseizoen vroeg afgelopen. En na het uitkomen van de eieren zagen we na twee weken geen enkele gruttotul meer in de polder, terwijl er wel voldoende langgraspercelen waren. Daarom veronderstellen we dat het een weinig florissant weidevogelseizoen is geweest. Maar volgend jaar kan het weer heel anders verlopen.

5.5 De gebiedsgerichte aanpak

Het nationale actieprogramma 'Een Rijk Weidevogellandschap' heeft voor weidevogelbeheer een gebiedsgerichte aanpak ingevoerd, om beter zicht te krijgen op de effectiviteit en kwaliteit van het weidevogelbeheer. In dat kader zijn in Noord-Holland drie pilotgebieden aangewezen waar agrariërs, terreinbeheerders, agrarische natuurverenigingen en vrijwilligers samenwerkten aan weidevogelvriendelijk beheer.

In de Bovenkerkenpolder bij Amstelveen, de Ronde Hoep bij Ouderkerk en op Texel heeft Landschap Noord-Holland de kwaliteitsbewaking en de monitoring op zich genomen. Met de hulp van lokale, betrokken vrijwilligers werd de handelwijze van de boeren bij hun grond- en graslandgebruik en de lotgevallen van weidevogellegels en -gezinnen geregistreerd. Om te beoordelen of de beoogde aanpak daadwerkelijk leidt tot een waarborg voor effectiviteit en kwaliteit is monitoring over meerdere jaren nodig.

Alarmerende gruttoparen

De vrijwillige weidevogelbescherming Assendelft, de Agrarische Natuurvereniging Tussen IJ en Dijken en Landschap Noord-Holland hebben ook dit jaar weer de handen ineen geslagen om tot een meer gebiedsgerichte benadering van weidevogelbescherming te komen met

meer aandacht voor het creëren van een beter biotoop voor gruttopullen. Ook in West-Friesland zijn er grutto-alarmtellingen uitgevoerd, samen met de Agrarische Natuurvereniging West-Friesland en de vrijwilligers die de weidevogellegels beschermen in Noorderkoggen en Obdam-Hensbroek. Het doel is de achteruitgang van de grutto tot stilstand te brengen. Om tot die aanpak te komen zijn de volgende vragen onderzocht: is er bereidheid onder de agrariërs om meer beheer voor de grutto te realiseren, hoe groot is de gruttostand, waar zitten de gruttokernen, wat is de perceelsvoorkeur van de gruttogezinnen en wat is de indicatie van het broedsucces van de grutto's. Met die gegevens kan er volgend jaar gruttovriendelijker beheer worden toegepast.

5.6 Proefproject met vossen-raster in Assendelft

In het voorjaar is in de Veenpolder bij Assendelft ten behoeve van de weidevogels een voswerend elektrisch raster geplaatst rondom 10 hectare grasland. Nadat de twee betrokken boeren hun toestemming gaven konden we aan de slag. Mede door de inzet van vrijwilligers ter plaatse, ruige stalmest en laat maaien zijn binnen het raster 20 van de 26 nesten van weidevogels uitgekomen.

De twee voorgaande jaren, zonder het raster, kwamen de nesten niet uit door predatie. Landschap Noord-Holland en de vrijwilligers zijn tevreden over het verloop van de proef. Het project is uitgevoerd met een financiële bijdrage van de Nationale Postcode Loterij.

5.7 Ronde Hoep 2007: mozaïek-beheer bewijst zijn waarde

Voor het derde achtereenvolgende jaar werden in de Ronde Hoep bij Ouderkerk aan de Amstel alarmtellingen georganiseerd. De tellers brachten in kaart waar gruttogezinnen liepen en noteerden van elk perceel hoe het gras erbij stond: gemaaid, beweid, met hergroei, ongemaaid etcetera.

Het werd een spannend jaar. In 2005 bleek slechts 31% van de grutto's eind mei nog met kuikens te lopen. Vooral de 'vluchtheuvels' hebben in dat jaar de nodige gruttokuikens gered. Maar op plekken waar niet gemaaid was, kwamen de kuikens niet meer in het inmiddels te dichte, lange gras. Dat percentage was te laag om een stabiele populatie overeind te houden.

2006 was gelukkig een geweldig goed jaar voor de kuikens: niet minder dan 69% van de grutto's wist hun kuikens groot te brengen. Nadere bestudering van de kaart leerde ons dat dit voor het

belangrijkste deel te danken was aan het feit dat veel boeren pas in juni konden maaien. De wekenlange ononderbroken rij regendagen in mei had de vogels gered. Bovendien was het gras in mei door het koude voorjaar lang niet zo lang en dicht als in het jaar er voor.

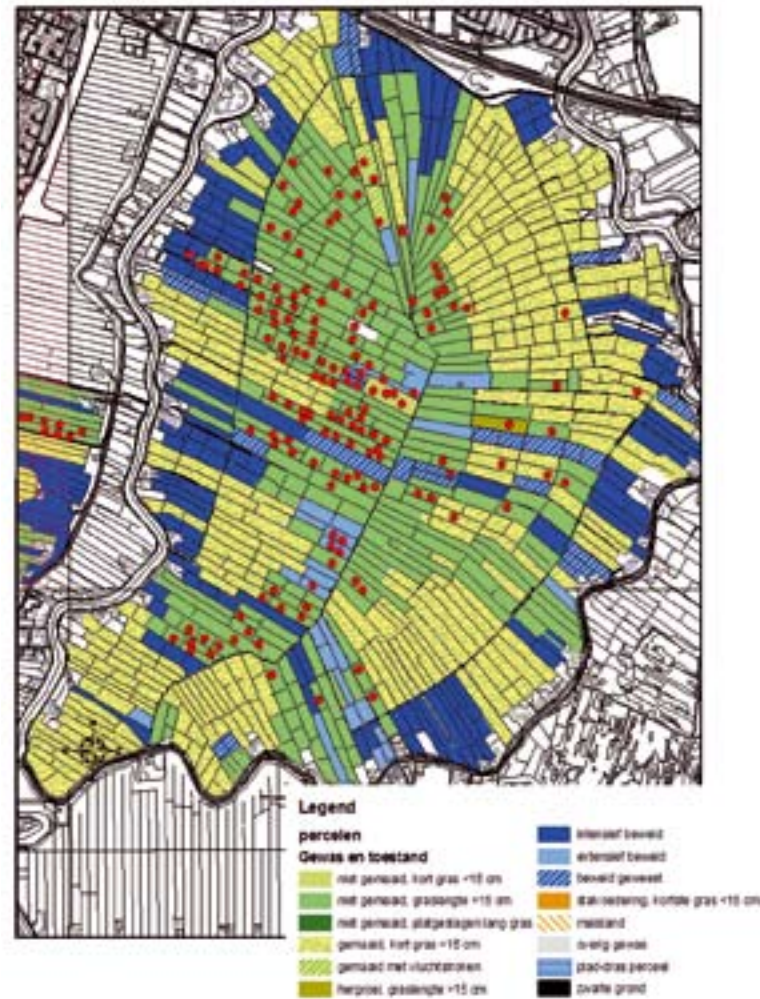
Al snel werd duidelijk dat 2007 de werkelijke test zou worden voor het mozaïekbeheer. De eerste tegenvaller was dat, hoewel een record aantal gruttoparen in de polder een territorium verdedigde (225), er minder nesten werden gevonden dan in andere jaren. Een deel van de vogels lijkt het broedseizoen te hebben overgeslagen. Mogelijk waren ze door het extreem droge voorjaar onvoldoende in conditie om eieren te leggen. Al vroeg in mei kon overal prima worden gemaaid. Zouden er nog kuikens groot komen?

Bij de eerste alarmtelling op 12 mei bleek er nog voldoende kuikenland aanwezig te zijn. Met ruim 150 gezinnen met kuikens konden we heel tevreden zijn. Twee weken later zouden we normaal gesproken een rampjaar moeten vaststellen. Maar... de 'normale situatie', vrijwel de hele polder gemaaid, nauwelijks een kuiken in leven, was geen werkelijkheid geworden! Dankzij de afspraken met de boeren om in het reservaat, het hart van de polder, maar ook op flink wat hectares daarbuiten, niet te maaien, was er 220 hectare kuikenland zeker gesteld.

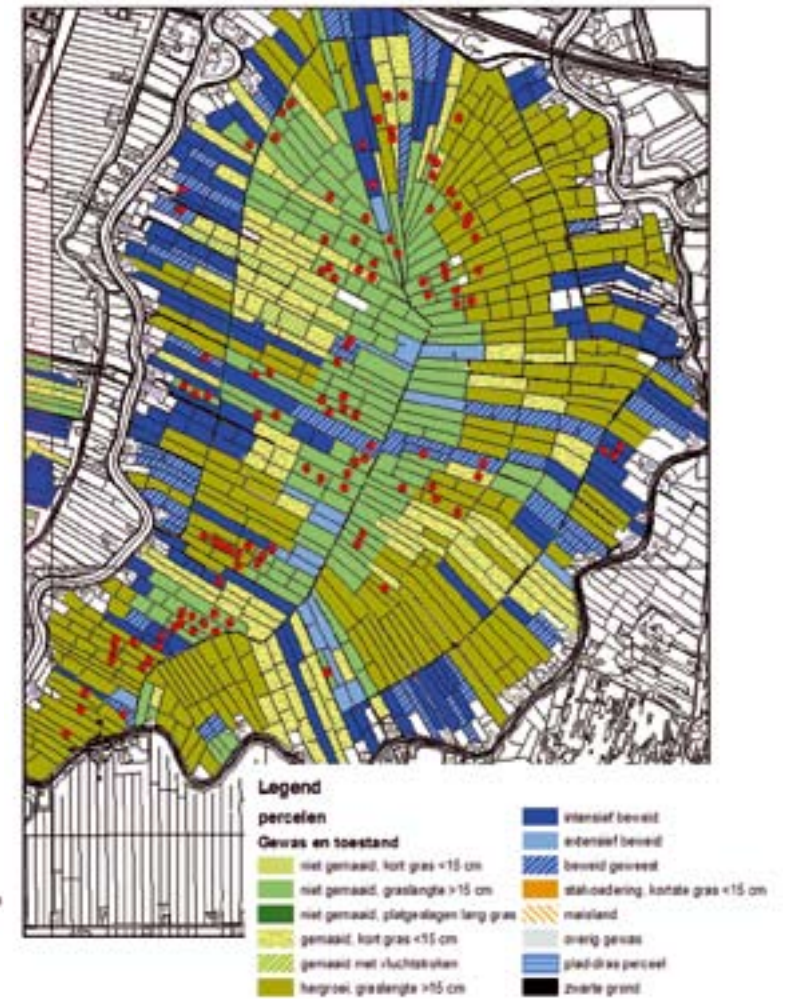
We troffen nog 112 gruttoparen aan

die fanatiek hun kuikens verdedigden. Daarmee had 50% van de vogels succes, voldoende om de populatie in stand te houden.

Als we de kaart met de percelen waar grutto-beheer is afgesproken op de kaart leggen waar de grutto's liepen, dan kunnen we iets heel opmerkelijks vaststellen, wat in beide eerdere jaren nog niet in die mate het geval was: 90% van de grutto-kuikens overleefde alleen maar dankzij het georganiseerde mozaïekbeheer. Met andere woorden: dankzij het mozaïekbeheer blijft de grutto op peil. Zonder dit beheer was het aantal kuikens vermoedelijk 90% minder geweest en was de populatie flink gekrompen.

Figuur 5.1 Alarmtelling 12 mei 2007

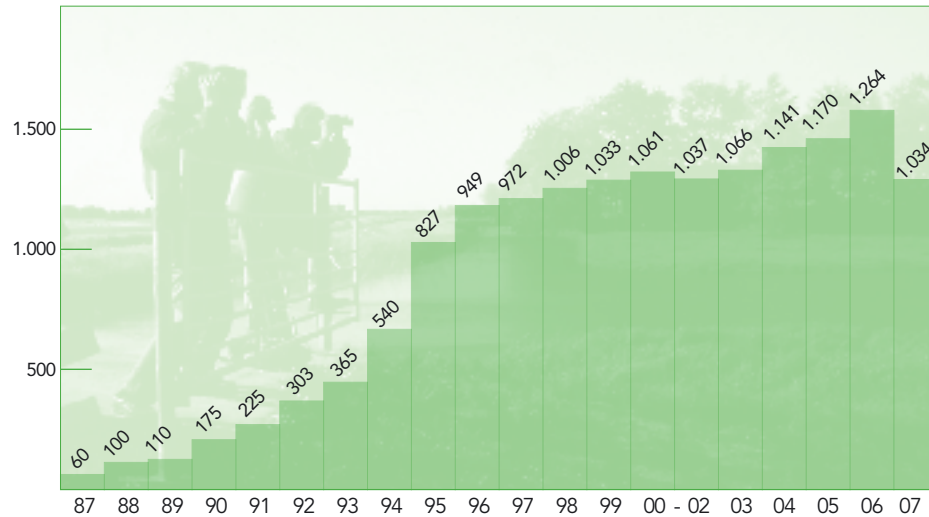

Figuur 5.2 Alarmtelling 26 mei 2007

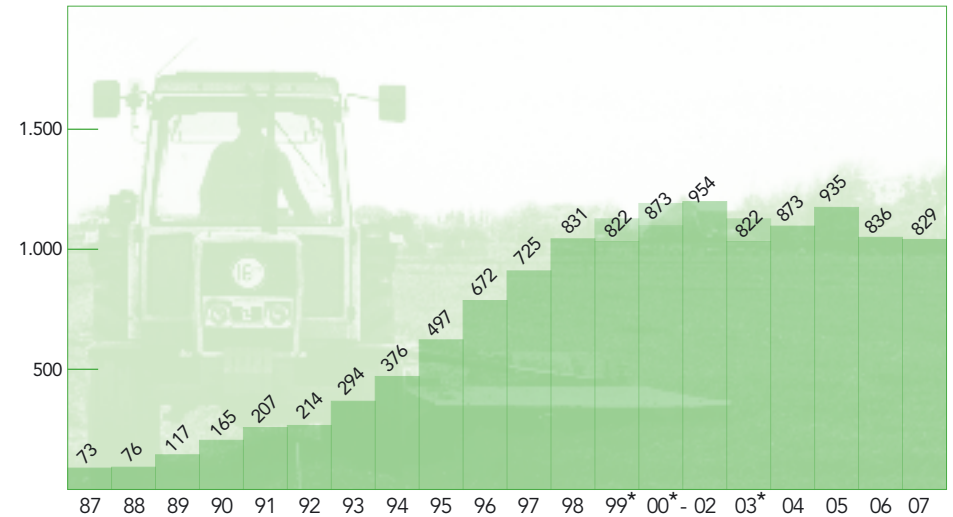
5.8 Overzichten vrijwilligers, bedrijven, hectaren, legfels, beschermingsactiviteiten en vrijwilligersgroepen

De weidevogelbeschermende activiteiten in cijfers over de jaren 1987 tot en met 2007

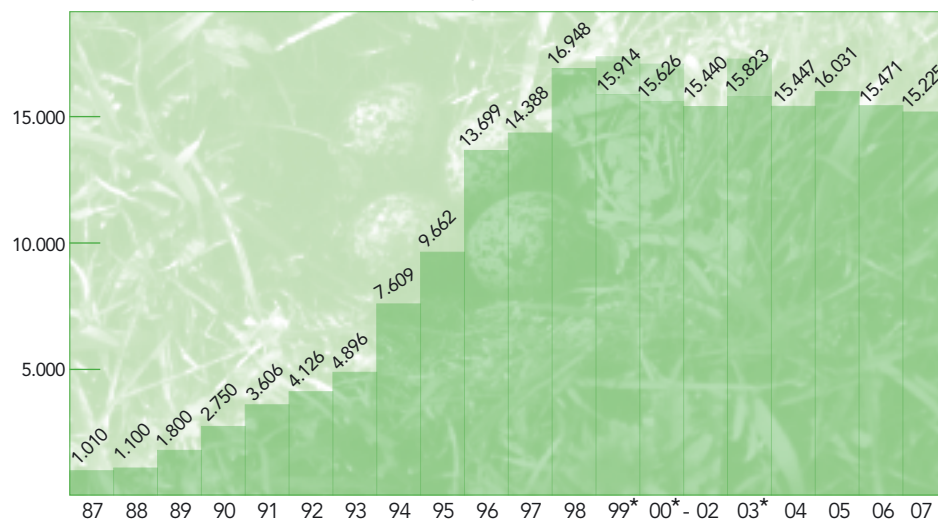
Grafiek 5.1 Aantal vrijwilligers

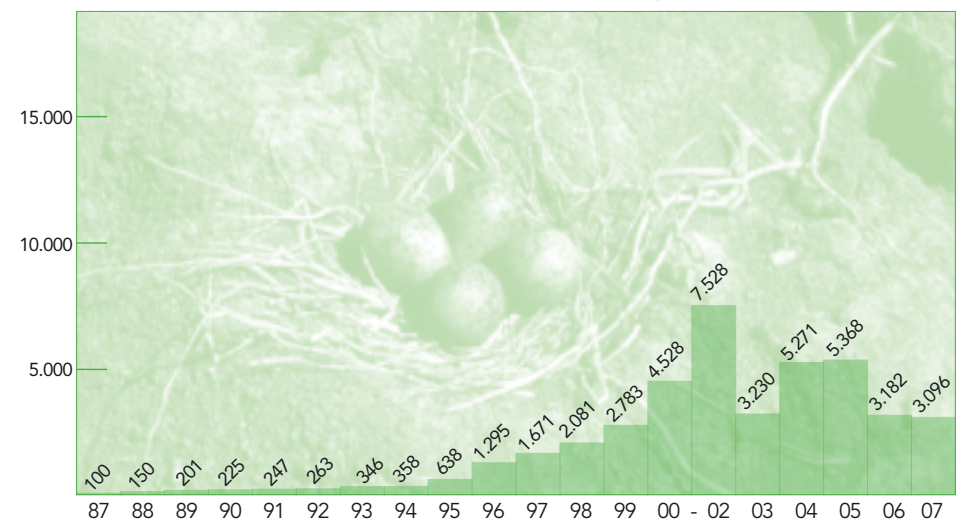
Grafiek 5.2 Aantal meewerkende bedrijven

Grafiek 5.3 Aantal beschermde hectaren grasland

Grafiek 5.4 Aantal beschermde hectaren bouwland en overig land

* Aanvulling bij grafieken 5.2 en 5.3: Doordat in deze jaren de resultaten van enkele agrarische natuurverenigingen niet konden worden opgenomen, lijkt hier een daling te zijn opgetreden. In werkelijkheid waren de aantallen meewerkende bedrijven en beschermde hectaren waarschijnlijk hoger.

Tabel 5.1 Legsels per soort 2007

	resultaat					verlies					
	totaal	bekend	uitgekomen	% uitgekomen	niet uitgekomen	predatie	beweiden	werkzaamheden	verlies	overige	onbekend
Bergeend	10	7	6	85.71	1				1		
Bontbekplevier	4	4	4	100.00							
Brandgans	5	5		0.00	5					5	
Fazant	3	3	1	33.33	2			1			1
Gele kwikstaart	39	34	25	73.53	9	7			2		
Graspieper	24	14	13	92.86	1						1
Grauwe gans	17	16	9	56.25	7	3		1	3		
Grutto	2.763	2.361	1.651	69.93	710	443	8	16	177	4	62
Kievit	9.232	8.053	5.991	74.39	2.062	1.401	26	163	324	12	136
Kluut	19	9	7	77.78	2	2					
Knobbelzwaan	35	30	24	80.00	6	2			1	2	1
Kokmeeuw	1	1		0.00	1	1					
Krakeend	42	34	24	70.59	10	7			3		
Kuifeend	28	25	19	76.00	6	2	1	1	2		
Kwartel	1	1	1	100.00							
Meerkoet	263	237	184	77.64	53	40	1		7		5
Nijlgans	1	1	1	100.00							
Patrijs	5	5	4	80.00	1					1	
Scholekster	1.650	1.389	1.025	73.79	364	261	15	18	36	1	33
Slobeend	188	150	102	68.00	48	28	3	4	9		4
Tafeleend	2	2	1	50.00	1				1		
Tureluur	1.424	1.197	860	71.85	337	209	10	9	85	1	23
Veldleeuwerik	26	20	14	70.00	6	2			3		1
Visdief	24	15	1	6.67	14	6	1			7	
Waterhoen	13	11	9	81.82	2	2					
Wilde eend	252	218	145	66.51	73	52	1	2	12		6
Witte kwikstaart	5	5	4	80.00	1					1	
Zomertaling	5	4	2	50.00	2	1			1		
Totaal	16.081	13.851	10.127	73.11	3.724	24.69	66	216	666	34	273
Percentage van bekend resultaat			73.11		26.89	17.83	0.48	1.56	4.81	0.25	1.97

Tabel 5.2 Beschermingsactiviteiten 2007

	AA	BM	GB	NB	OM	OV	PE	RS	ZP	Totaal
Bontbekplevier						2				2
Gele kwikstaart				1	2	1				4
Graspieper					1					1
Grutto		61	1	127	264	4	10	35	3	505
Kievit	26	450	184	333	170	429	207	173	116	2.088
Krakeend		3		5	7		1	1	1	18
Kuifeend				4	1					5
Meerkoet		3	2	7	2	2	1			17
Scholekster	8	42	50	90	93	90	18	5	11	407
Slobeend		8		6	36				1	51
Tafeleend				1						1
Tureluur		27		98	156	1	8	6	3	299
Veldleeuwerik				2	2	1				5
Visdief				7						7
Waterhoen				1						1
Wilde eend				12	16		2		2	32
Witte kwikstaart							1		1	2
Zomertaling		1			1					2
Totaal	34	595	237	694	751	530	248	220	138	3.447
% van totaal	0.99	17.26	6.88	20.13	21.79	15.38	7.19	6.38	4.00	

AA = bij aanaarden
 BM = bij bemesten
 GB = bij gewasbescherming
 NB = bij beweiden
 OM = bij maaien
 OV = bij overige activiteiten
 PE = bij ploegen en/of eggen
 RS = bij rollen en/of slepen
 ZP = bij zaaien en/of poten

Weidevogelbeschermingsgroepen in Noord-Holland

- **1 Alkmaar e.o.**
Jan ter Heerdt
Terborchlaan 26
1811 DD Alkmaar
072 - 512 0559
- 2 Heiloo**
Harry Elzinga
De Ronge 52
1852 XD, Heiloo
072 - 533 1264
- 3 Amsterdam Zuidoost**
J.L.M. Doorenbosch
Sleewijkstraat 66
1107 TW Amsterdam
- **4 Assendelft**
Piet Grotenhuis
Hornlaan 4
1566 VM Assendelft
075 - 687 5925
- 5 Behoud Hekslootpolder**
Tom v.d. Boomen
Koppestokstraat 4
2014 AP Haarlem
06 - 557 15 290
- 6 Castricum**
Jan Kuys
Oosterbuurt 5
1902 RS Castricum
0251 - 655 680
- 7 Den Helder**
Fokke Terpstra
Praamstraat 103
1784 NL Den Helder
0223 - 635 363
- 8 Westelijk Eemgebied**
Frits During
Klaproos 23
3755 HW Eemnes
035 - 531 0902
- Gert Bieshar*
Zevenenderdrift 16
1251 RC Laren
035 - 531 1002
- 9 Heemskerk**
Ger Stoker
Titus Brandsmastraat 24
1964 BK Heemskerk
0251 - 244 527
- **10 IVN-Amstelveen**
Aad van Paassen
Ruys de Beerenbroucklaan 44
1181 XT Amstelveen
020 - 641 2548
- **11 IVN-Westfriesland**
Gé Bentvelsen
Nuwendoorn 97
1613 LH Grootebroek
0228 - 514 568
- 12 Krommeniërwoudpolder**
J. M. Esser
Tritonlaan 10
1562 ZP Krommenie
075 - 628 5695
- 13 Vogelwacht Zaanstreek**
Onno Steendam
Molenpad 10
1546 LC Jisp
075 - 642 8828
- 14 Eilandspolder**
Monique van Hoogstraten
Boeijerstraat 1
1483 TG De Rijp
0299 - 674 516
- **15 Noorderkoggen**
Harry Vrieze
Molenstraat 3
1655 KC Sijbekarspel
0229 - 591 618
- Bert Nap*
Aurora 17
1716 DN Opmeer
- **16 Obdam/Hensbroek e.o.**
Tinus Waaijer
Zandwerven 19
1715 KL Spanbroek
- J. Lugtig*
Brederodelaan 31
1713 Obdam
- 17 Ouderkerk**
E. van de Berg
Sluisvaart 150
1191 HH Ouderkerk a/d Amstel
020 - 496 4696
www.sso-ouderkerk.nl
- 18 Schagen (Tringa)**
Ben de Wit
Tulpstraat 13
1756 AP 't Zand
0224 - 591 403
- 19 Oosterzijpolder**
Peter Scholten
Dompvloetlaan 20
1851 NP Heiloo
072 - 533 6397
- Herman Pols*
Oranjelaan 15
1815 JP Alkmaar
- 20 Spaarnwoude**
Martin Ikelaar
Rosenholm 42
2133 EL Hoofddorp
023 - 5631 239
- 21 Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland**
Wim Tijsen
Koemarkt 53-1
1441 DB Purmerend
0299 - 437 463

22 Texel

Giel Witte
Noordwester 39
1791 HE Den Burg
0222 - 313 895

23 VWG-Uitgeest

Nico Limmen
Grote Weid 5
1911 RW Uitgeest
0251 - 310 734

24 Weilanden Henk Al

Bob van Duin
Uranuslaan 40
1562 XR Krommenie
075 - 628 7445

25 Vechtstreek

Tina van Putten
Hobbemalaan 14
1399 EV Muiderberg
0294 - 261 994

26 Westzijderveld Zuid-Oost

Herman Hop
Burgemeester Smitstraat 29
1501 RN Zaandam
075 - 6353 636

Klaas van 't Veer
Westzaanerdijk 246
1507 AN Zaandam
075 - 615 6116

27 Westzaan

G. Groot
J.J. Allanstraat 170
1551 RP Westzaan
075 - 614 3992

Tijs Klerk
Hendrik Andriessenstraat 41
1544 MT Zaandijk

28 Nauerna

M. Roos
Burg. Verstegestraat 26
1551 TD Westzaan
075 - 628 7214

29 Wieringen

Marco van der Lee
Buurtje 30
1619 JS Andijk
0228 - 597190

30 Zwanenburg (Haarlemmermeer)

Bart Vink
Wethouder Rijkeboerweg 89
1165 NK Halfweg
020 - 497 2200

**31 Landschap Noord-Holland -
Hempolder**

Ayolt Ekkes
Arjan Postma
Chris Rost
Hemweg 1
1921 AM Akersloot
0251 - 321 134

Winnaar Gouden Grutto

6

Landschap Noord-Holland in overlegstructuren Dirk Tanger en Frank Visbeen

Plas-dras percelen zijn belangrijk als fourageer- en slaappleafts.

Ook overleg is nodig om er voor te zorgen dat er geld en afspraken voor de weidevogels komen en dat de juiste maatregelen worden genomen.

Met de rijksoverheid: ministerie van LNV

De uitwerking van de plannen voor 'Een Rijk Weidevogellandschap' leverde veel contacten op met de Rijksoverheid en de andere, landelijk opererende partners. Daardoor kon Landschap Noord-Holland kennis laten doorstromen en was Landschap Noord-Holland betrokken bij beleidsvoorbereiding, de uitwerking van projecten en maatregelen. Domper op het geheel was wel dat het nieuwe kabinet in haar eerste begroting geen extra structureel geld voor het weidevogelbeheer uittrok. Dat was wel de insteek van de brede coalitie toen zij het beleid voor het Weidevogelverbond opstelde.

Door gezamenlijk met alle partijen op te trekken in Laag Holland is 1,8 miljoen Euro van LNV beschikbaar gekomen voor verbetering van het weidevogelbeheer in de natuurgebieden van Laag Holland.

Landschap Noord-Holland heeft samen met de agrarische natuurverenigingen en

de Terrein Beherende Organisaties ertoe bijgedragen dat er een pakket van maatregelen is samengesteld zoals het uitrijden van ruige mest, pitrusbestrijding en het kappen van bosjes in weidevogelrijke gebieden.

Voor 2008 leek het ministerie minder bereid om extra financiële middelen in te zetten, omdat er zowel in de reservaten als bij het agrarische natuurbeheer regelmatig ongunstige resultaten worden behaald. Het is dan ook een uitdaging om vooral te zorgen voor goede resultaten met de bestaande middelen en die dan duidelijk bekend te maken. De Regiegroep Weidevogelverbond zette zich wel in om, door een motie bij de behandeling van de begroting voor landbouw, een bedrag van 6 miljoen Euro vrij te maken voor projecten en maatregelen. Aan het eind van het verslagjaar werd duidelijk dat dit bedrag er zou komen. Ruim 2 miljoen Euro daarvan zal in Noord-Holland worden besteedt.

De ecooloog van Landschap Noord-Holland was actief in de kenniskring weidevogels. Ook diende het Landschap (afdeling Onderzoek) een project in bij LNV om op grond van historische gegevens te analyseren wat de factoren zijn waardoor er meer of minder weidevogels zijn. Dit project werd gegund en uitgevoerd in 2007.

Medewerkers van Landschap Noord-Holland zaten in de projectgroep (namens de Landschappen) en de begeleidingscommissie (namens Landschapsbeheer Nederland) van het project 'Nederland Weidevogelrijk' van Natuurlijk Platteland Nederland.

In 17 pilotgebieden zijn plannen voor gebiedsgericht weidevogelbeheer uitgewerkt en uitgevoerd. Door de te late opstart van die pilots kwamen er nog niet overal de resultaten uit die nodig waren. Ook daarom werd voorgesteld om de pilots nog een jaar, in 2008, uit te voeren. In Noord-Holland en Utrecht waren medewerkers direct betrokken bij de uitvoering op Texel, Ronde Hoep, Bovenkerkerpolder en Eemland.

De coalitie van Vogelbescherming, Landschapsbeheer Nederland, de Landschappen en NPN kwam een keer bijeen om te evalueren wat er voor initiatieven waren genomen en welke er nog nodig zijn.

Een medewerker van Landschap Noord-Holland vertegenwoordigde hierin Landschapsbeheer Nederland.

Met de provincie Noord-Holland

Het deskundigenteam Weidevogels, dat door de provincie in het leven is geroepen, kwam vijf maal bijeen. Het Landschap zorgde voor de agenda en de stukken en had daarbij een actieve inbreng

over onderzoek en kennisuitwisseling. Het idee van een Kenniscentrum Weidevogels bij het Landschap werd intern verder uitgewerkt. Zie hoofdstuk 5. De bevindingen werden afgestemd met het team van deskundigen. De partijen die daarin zijn vertegenwoordigd zullen zich ook thuis moeten voelen in het kenniscentrum.

Landschap Noord-Holland was samen met de ANV Waterland zeer actief betrokken bij de opzet en uitvoering van de Kwaliteitsimpuls 2007. Er waren veel contacten tussen de provincie als opdrachtgever en het Landschap, afdeling Onderzoek, als opdrachtnemer betreffende onderzoeksopdrachten. Uit de diverse opdrachten kwamen de contouren tevoorschijn van de nieuwe aanpak en inhoud van het weidevogelbeleid.

Met de agrarische natuurverenigingen

Intensief contact was er met de ANV Waterland/ Tussen IJ en dijken (in december 2007 gefuseerd tot Water, Land en Dijken) over de verregaande samenwerking rond de vrijwillige weidevogelbescherming en de uitvoering van een gezamenlijk aangevraagd project bij Laag Holland om te komen tot weidevogelkringen, met alles dat daar bij hoort.

Die samenwerking zal in 2008 gestalte krijgen en ook het project van Laag Holland, dat werd gehonoreerd, wordt in 2008 uitgevoerd.

Tevens staan er plannen op stapel om in het kader van de Kwaliteitsimpuls 2008 gezamenlijke plannen op te stellen voor graslandgebruik in de Limmer- en Groot Limmerpolder.

Met de agrarische natuurvereniging West-Friesland werd besproken welk gezamenlijk beheer, onderzoek en belangen er zijn rond een aantal weidevogelreservaten van het Landschap. Ook deze gesprekken verliepen zo voorspoedig dat een gezamenlijke aanvraag voor de kwaliteitsimpuls weidevogels in 2008 kon worden ingediend.

Uitgave Landschap Noord-Holland, Kenniscentrum Weidevogels
Redactie Stijn van Belleghem, René Faber, Mark Kuiper, Kees Scharringa, Dirk Tanger,
Ron van 't Veer, Frank Visbeen, Martin Witteveldt
Eindredactie Frans Buissink
Fotografie Ben van den Brink (8), Mark Kuiper (5, 26, 30), Sabine van Keulen (binnenzijde omslag
voor), Wil Meinderts (10), Oene Moedt (18), Onno Steendam (2, 12, 14, 20, 22, 24, 28,
38, binnenzijde omslag achter, omslag achter), Wim Weenink (omslag voor, 16)
Vormgeving Kees van Veenendaal
Druk Drukkerij Uleman-De Residentie
Oplage 1800

Overname van onderdelen is toegestaan mits de bron wordt vermeld

Castricum, april 2008

Landschap Noord-Holland
Postbus 257
1900 AG Castricum
telefoon 0251 - 66 22 44
www.landschapnoordholland.nl

kenniscentrum
weidevogels

Landschap Noord-Holland:
Natuur dichtbij!

Natuur is voor iedereen onmisbaar! Landschap Noord-Holland beschermt als onafhankelijke stichting grote delen natuur en landschap via aankoop, ontwikkeling en beheer. Ook geven wij gevraagd en ongevraagd advies en verrichten onderzoek op het gebied van ecologie en landschap. Dit doen we met ruim 100 medewerkers en 4.400 vrijwilligers, gesteund door 40.000 Beschermers en 30 bedrijfsVrienden. Financiële steun ontvangen we onder andere van de provincie, het ministerie van LNV en de Nationale Postcode Loterij. Landschap Noord-Holland beschermt inmiddels 78 eigen natuurgebieden en beheert en adviseert over een groot aantal terreinen van overheden en particulieren in de hele provincie.

Landschap Noord-Holland
Postbus 257
1900 AG Castricum
telefoon 0251 - 66 22 44
www.landschapnoordholland.nl

Natuur dichtbij!